Proletari din toate țările, uniți-vă!

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Luceafărul

Anul XIII
5 (405)
Sîmbătă
31 ianuarie 1970
8 pagini — 1 leu

SADOVEANU

întrebare continuă

Fotografie din 1913

Fotografie din 1952

(Pagina a 2-a, „Săptămîna literară" de Miron Cardaș)

Exilul personajului?

Nu fără o nostalgică invidie îmi reprezint tipul de prozator care se voia demiurg, atît de masiv prezent în romanul secolului al XIX-lea și libertățile sale artistice, neîngrădite de prea multă teorie și speculație exhaustivă în jurul romanului ; creator ambițios de universuri proprii, inconfundabile, crezînd cu virilă ingenuitate în forța charismatică a scrisului și în realitatea obiectivă a personajelor sale, făcînd să se miște cu dezinvoltură împărați și cerșetori, miniștri și curtezane, substituindu-se statelor majore în reproducerea bătăliilor celebre ale vremii și în același timp capabil de-a le vedea cu ochii, nervii și pielea rece-asudată a celui din linia întîia. Netulburat estetic de existența *conveniței* (cum nu erau tulburați sau șocați nici cititorii și nici criticii) acest tip de prozator își aroga senin și firesc dreptul la ubicuitate, calitatea de Asmodeu care ridică acoperișurile și pătrunde în intimitatea alcovurilor sau a cabinetelor diplomatice, dreptul la invenție și, decurgînd din asta dreptul la *judecată* morală.

Poate că terenul esențial al mereu reînnoitei lupte între tradiție și inovație (la querelle des anciens et des modernes) în domeniul romanului rămîne totuși acela al convenției ; acceptarea ei ca fatalitate, sau refuzul ei ca servitute. Ceea ce numim „experiență inovatoare a noului roman" se distinge în primul rînd prin refuzul iritat al convenției „caduce", prin negarea programatică a dreptului prozatorului de-a scrie cu toată liniștea : „Într-o frumoasă zi de toamnă a anului 19... lă orele cinci ale după amiezii, domnul X, ieși pe ușa masivă a biroului său", — pentru că domnul X nu există, pentru că nu se știe dacă toamna anului 19... a fost frumoasă, cît despre ușa biroului... Dar predilecția programatică pentru unghiul subiectiv nu întîrzie să se transforme ea însăși într-o convenție, mult mai tiranică și în orice caz mult mai limitativă și e de observat cum teoreticienii „noului roman" s-au grăbit să constituie un corp de dogme, deci să *închidă* o experiență care se voia „revoluționară" și dogmofagă Din fericire proza fiecărei epoci e suficient de vitală ca să refuze, ca un reflex de auto apărare al genului, primatul unei singure direcții cu pretenții de adevăr absolut de imperialism estetic, oricare ar fi această direcție. Romanul, cu toată concurența — reală de data asta — a mijloacelor audio vizuale va continua să trăiască atîta timp cît, în mod cît se poate de simplist spus, oamenii vor mai vrea să citească „istorii", să-și proiecteze destinul personal în alte destine ipotetice, să se cunoască pe sine prin intermediul multiplelor reprezentări posibile ale tipului uman. Așadar, personajul în roman e condamnat oare la exil, sau la disoluție în numele refuzului convenției, al unghiului subiectiv ca unic etalon valabil, al unui autism estetic de natură idealistă ?

Ar însemna să acceptăm în artă — după ce în filozofie marxismul a replicat nu odată zdrobitor — criteriul percepției ca unică sursă a cunoașterii Nu ca sursă posibilă, necesară, fertilă și niciodată îndeajuns explorată, închisă, ci ca sursă unică, singura stabilă într-un univers al relativităților. Ar însemna în continuare să refuzăm romanului dreptul la sinteza istorică și socială a epocii, să-l limităm doar la caz și excepție (deloc excluse din aria de investigație romanescă, dimpotrivă)...

Trăim o epocă revoluționară, pe toate planurile, de mari mutații dramatice în destinul colectivităților, cu implicații momentane și explosive în conștiință, dar și de perspectivă, ceea ce exclude indiferența, iar pînă la urmă, cu toate evadările posibile, proza unei epoci de asemenea mutații e tributară lor, în sensul cel mai nobil al cuvîntului, ea e silită, într-un fel sau altul, să se interogheze asupra lor, să le judece prin prisma destinelor individuale pe care le propune posterității spre o altă judecată, mai obiectivă și mai senină

Realizările cele mai notabile ale romanului românesc care și-au propus să reflecteze asupra incidenței destinelor individuale cu istoria (o istorie care, de la război încoace, a erupt în existența fiecăruia fățiș, cu neputință de ignorat) au abordat cu predilecție un anume tip de personaj, poate mai aproape de înțelegerea și de experiența autorilor, cu o evoluție în care se înscrie și evoluția spirituală a creatorilor lor. E vorba de personajul sau „eroul" (termenul a fost atît de mult și de pompos folosit încît am ajuns să-l pronunț cu o oarecare jenă) asupra căruia istoria se exercită ca o fatalitate și — pe o treaptă imediat următoare — ca un catalizator al conștiinței care-l obligă să-și gîndească viața, pentru prima oară și din alt unghi decît cel obișnuit, pasiv, resemnat, sau uneori revoltat individual. Evoluția acestui tip se oprește de obicei în pragul cunoașterii active, sau la limita *acțiunii* pe care i-o va pretinde ca o nouă față a destinului — opțiunea sa.

Mai aproape, cum spuneam de propria noastră traiectorie, acest tip de personaj și-a epuizat în bună măsură, cred eu, valențele în romanul contemporan ; o dată pentru că de la alegerea de la integrarea sa în sistemul de valori ale socialismului (de la „dumirire" cum se spunea demult cu un involuntar humor moșnegăresc) a trecut o bună bucată de timp, apoi pentru că pe planul realității obiective el e concurat de apariția unui alt tip uman, cel căruia revoluția îi pune în față responsabilitatea si pentru altceva, mai ales pentru altceva, de cît propriul său destin.

Cele mai palide figuri pe care le-a creat (deși termenul de fabricat ar fi mai la locul lui, mai exact) romanul românesc în acești ani de transformare multiplă și complexă, sînt tocmai ale acestui personaj al omului care exercită *puterea*, nu ca mijloc de distrugere a lui și de alienare a celorlalți, ci pentru refacerea acelei unități spirituale a omului grav mutilată de barierele proprietății, pentru nașterea, dureroasă uneori ca orice naștere, a unui tip superior de fraternitate virilă.

Botezat, într-o epocă de manicheism estetic, „erou pozitiv" considerat în mod programatic drept parangon al tuturor virtuților, dar ferit cu grije și cu naive încercări „umanizatoare" de pecetea ascetismului (ca și cum n-ar fi existat și revoluționari ascetici, ca să nu amintesc decît pe Robespierre) el era omul fără frămîntări, într-o epocă frămîntată și printre oameni frămîntați, ca și cum exercitarea *conștientă* a puterii, în numele unei viziuni despre lume, ar aduce în mod automat un fel de superioară seninătate, sentențios și distant din cauza anemiei dogmatice, tipul revoluționarului, pe care Engels îl vedea sortit celei mai exaltante *aventuri*, a apărut în literatură (și nu numai la noi !) văduvit în mod paradoxal de ineditul existenței sale

În reflectarea încleștărilor sociale el era privit din *afară* și în cel mai fericit caz prin optica celor asupra cărora se exercita acțiunea sa, cu un fel de distantă înțelegere și de obicei uscăciunea și necarnalitatea lui estetică era răscumpărată printr-o moarte eroică, ca și cum cucerirea puterii ar fi însemnat în primul rînd un lung șir de martiragii sîngeroase.

Puține, foarte puține sînt romanele (și nu numai la noi !) în care evenimentele, conflictele, destinul să fie privite *dinăuntrul* universului sufletesc al celor ce sînt convinși că acționează în sensul istoriei, al necesității, al omului care se simte responsabil nu numai de succesul acțiunii revoluționare, ci și de puritatea ei, de imaginea acțiunii revoluționare în conștiința celorlalți. Puterea ca orice sferă de acrivitate umană cunoaște și împlinirea și eșecul și perseverența și oboseala și ciocnirea caracterelor și temperamentelor, dar parcă o stranie timiditate frînează în romanul contemporan abordarea lor. („Timiditate" e un termen eufemistic, pentru că nu e vorba de așa ceva, ci de o serie de *prejudecăți* exterioare actului artistic, cunoașterii și experienței scriitorului preocupat de această zonă de raporturi între om și istorie)

Cum aceste „prejudecăți" nu sînt numai rezultatul unor atitudini subiective, a unor limitări intelectuale și filozofice și nici niște norme inhibitorii ci, au un caracter mult mai complex si în orice caz istoric-evolutiv, îmi propun să mă opresc mai pe larg asupra lor în perspectiva unei proze angajate, pe care mulți o simțim ca pe o necesitate obiectivă a culturii socialiste, o proclamăm în intenții cu toată sinceritatea și care, ca să existe, necesită un climat de abordare deschisă a problemelor spinoase, sau — cum e și cazul — numai considerate ca atare.

Titus POPOVICI

ÎN CELELALTE PAGINI

Despre arta conversației și miracolul tăcerii
de Teodor Mazilu

Versuri și proză de cei mai tineri autori

Poșta redacției de Fănuș Neagu și Cezar Baltag

Redactorii noștri despre: debutanții revistei

Eugen Ionescu la Academia franceză

„Reîmprospătarea permanentului"

Cînd Sartre refuză Premiul Nobel, cînd pe Beckett îl obosește să meargă la Stockholm și să strîngă convențional mîna regelui Suediei, faptul că Eugen Ionescu a candidat, și nu fără succes, la unul dintre cele patruzeci de locuri ale vechii Academii franceze, îmi apare ca expresia unei atitudini de modestie : modestie lucidă, secret polemică poate, dar nu mai puțin modestie. A-ți accepta propria celebritate ca pe un anonimat, a lăsa numele să ți se piardă, fie și în renume, și a face, în aceste împrejurări, nu altceva decît s-ar *cuveni* să faci, rămînind mereu tu însuți, — iată marea dificultate pe care Eugen Ionescu a trebuit s-o înfrunte mai de mult.

Alegerea lui la Academia franceză a făcut oarecare senzație. O trădare a idealurilor subversive ale avangardei, vor fi socotit ortodocșii inconformismului. Dimpotrivă, o respingere a inconformismului terorist, și-n fond atît de... conformist al aceleiași avangarde, devenită mai „respectabilă" decît orice academie, — vor fi gîndit alții. La urma urmelor, se poate specula și-ntr-o direcție și-n alta cu argumente la fel de solide și de zadarnice. Alternativa însăși mi se pare absurdă.

Prezența lui Eugen Ionescu la Academia franceză poate scandaliza dintr-un singur punct de vedere : acela al firescului el. Căci arta lui, contrar aparențelor, este clasică, animată de spiritul profund al clasicismului: o căutare a permanentului. Pozițiile și opozițiile avangardei nu i-au apărut niciodată decît ca mijloace ale unei restituții, adevărata ei țintă situîndu-se dincolo de iluzoria și efemera noutate. În acest sens gîndul autorului *Scaunelor* e cît se poate de limpede: „Avangarda— scrie el—fiind, bineînțeles revoluționară, ea a fost și continuă să fie pînă astăzi, ca cele mai multe evenimente revoluționare, o reîntoarcere, o restituție. Schimbarea nu e decît aparentă : această aparență are însă o însemnătate enormă, căci ea este cea care permite (orin și dincolo de nou) revalorizarea, reîmprospătarea permanentului".

Pe deplin firească, alegerea lui Eugen Ionescu la Academia franceză e nu mai puțin un *eveniment* : sînt domenii în care firescul e la fel de rar, de paradoxal, precum bunul simț în lumea noastră cea de toate zilele. Enormitatea e normă de mult mai multe ori decît ne închipuim — și e unul dintre meritele chiar ale lui Eugen Ionescu de a ne fi atras atenția asupra acestui lucru : absurdul lui are, implicit, caracterul unui elogiu al firescului și-al măsurii.

Matei CĂLINESCU

două cuartete

de T. S. Eliot

(Pagina a 8-a)

avantpremieră editorială

SANDA MOVILĂ

„Viața în oglinzi"

În colecția „Romane de ieri și de azi".

N. RADULESCU-LEMNARU

„Povestea caporalului Filip"

Nuvele. Ed. „Mihai Eminescu".

OVIDIU GENARU

„Week-end în oraș"

Roman E.P.L.

SĂPTĂMÎNA LITERARĂ

de Miron Cardaș

SADOVEANU — ÎNTREBARE CONTINUĂ

Cîntecul amintirii • Bordeienii • Cocostîrcul albastru

În ciuda „atenților" cu care sînt în general, înconjurați clasicii, Sadoveanu nu trece azi drept un scriitor „modern" — dovadă „corecțiile" care se aduc cu diverse ocazii scrierilor sale. N-aș numi-o pe cea mai recentă, fiind, la urma urmelor, extraliterară dar aș aminti, de pildă, frecvența comparării cu literatura americană, comparație, care oricît de binevoitoare ar fi, lasă să se întrevadă, dacă nu chiar un complex, cel puțin nevoia comentatorilor de a-l readuce pe scriitor în atenția publicului prin raportarea la o autoritate „modernă". Greșeala provine de acolo că se consideră ne-actuală opera, cînd, de fapt, ne-actuală este (devine) lectura. Oricum, o pauză în receptarea operei sadoveniene se poate observa și cele trei categorii de receptori — scriitorii, critica, cititorii — o înregistrează în mod diferit. La nivelul criticii, pauza este resimțită printr-o insuficientă distanțare de operă (care nu permite încă o viziune de ansamblu) precum și printr-o vasalitate exagerată față de primii și, totodată, cei mai competenți exegeți. La nivelul cititorului, pauza de receptare implică, cel mai adesea, un fenomen de uzură datorat în mare parte manualelor ori diferitelor comentarii popularizatoare. Cît privește scriitorii, sub aspectul înnodării unei tradiții, sub aspectul continuității unei direcții, ni se pare simptomatică, în special, lipsa de prozeliți, inexplicabilă altfel decît prin neîncrederea în viabilitatea formulei sadoveniene. „Iavazia" „noului roman" cărcia mai ales autorii tineri, nefixați nu i-au rezistat, ar putea fi o explicație. În orice caz, fără a intenționa încriminarea vreunei formule, vom spune, totuși, că în proza românească, Sadoveanu este de-acum nu numai „un reprezentant de seamă" dar și un reper, un punct fix la care autorii trebuie să se raporteze. Tăcerile care se așternu, însă, din cînd în cînd peste scriitorii mari (atunci cînd nu se datorează unor împrejurări extraliterare) sînt, mai întotdeauna, fertile și prielnice „redescoperirilor". Redusă, în ultimă instanță, la o chestiune de „sincronizare", orice „redescoperire" presupune în mod necesar confruntarea operei cu timpul și, în acest sens, fiecare timp solicită altfel opera. Îi pune alte întrebări, caută și așteaptă de la ea alte răspunsuri. Iar trăinicia unei opere tocmai în aceasta se vădește: în capacitatea ei de a se pune în acord cu timpul lectorului, de a putea fi mereu „redescoperită".

* * *

O reeditare recentă, cuprinzînd **Cîntecul amintirii, Bordeienii** și **Cocostîrcul albastru** ne prilejuiește rememorarea unor scrieri intrate de mult în atenția criticii, precum **Haia Sanis, Bulboana lui Vălinaș** dar și a altora, „citate" mai rar, dată fiind vastitatea operei sadoveniene.

În **Haia Sanis** s-a văzut mai ales o dramă de ghetto. Fata „jupitorului" Leiba rivnește nu doar la dragostea lui Ștefan Bucșan dar, prin el, și la o altă soartă, — „soarta altor femei din alt neam, mai libere, mai respectate și mai scutite de griji". Asemeni ei, Beți Avramovici oftează după nu „domnișor subțirel, care era subprefect" și avea legături cu „lumea bună", după cum tinerii cărturari îau drumul pribegiei „spre Hamburgul de unde se întinde oceanul nemărginit" sau visează numai, în zilele de sărbătoare, la „țara aceea îndepărtată, la pămîntul făgăduinții, unde banul se cîștigă ușor și unde te poți îmbogăți". Dar destinul Haiei nu face decît să-l repete pe cel al Tudoriței, după cum mahalaua evreiască își găsește un corespondent în „rezervația" bordeienilor și, sub acest aspect, ghetto-ul capătă valoare de simbol. Broscăria e mai mult decît un cartier; e o condiție. Tudorița încearcă cea dintîi s-o depășească: „Și rămînea singură după îmbrățișările lui Ștefan, visînd la o căsuță în marginea tîrgului, la o grădină, și la gospodăria curată în care va munci ca o roabă, — cînd va fi și ea în rînd cu lumea, cu copilul ei, cu toate ale ei, fără grija nimănui, închizîndu-se în puținul ei și căutînd să fie fericită cu cît de puțin". Eșecul ei n-o înspăimîntă, însă, pe Haia, care refăce drumul Tudoriței cu și mai multă îndirjire. Dragostea implică, și în acest caz, fuga, plecarea „în lume": „Într-o zi are să-mi spună el: Hai cu mine în lume! Atunci am să las totul și-am să mă duc. Au mai făcut așa și altlele, înaintea mea!" Dacă, însă, Tudorița și Haia aspiră doar să-și depășească condiția, Ștefan Bucșan este cel care reușește, fără ca prin aceasta tentativa lui să aibă urmări mai puțin tragice. „Înalta învățătură a vieții" pe care o dobîndește tînărul practicant în Greifă, face din el un infirm, un mutilat spiritual cu o existență de automat: ziua — la tribunal (îndurînd „o privire batjocoritoare de la unul mai tare decît el" și „aruncînd... o privire de ură spre cel umilit"), seara — la cafenea ori prin hudițele strîmte și întunecoase, în căutarea unor iubiri trecătoare. Aparținînd cîndva Broscăriei, Bucșan a devenit acum un „străin" despărțit de Haia nu numai prin „lege" dar și prin condiție. De altfel, și tentativa Haiei de a-și depăși condiția se dezvoltă pe un fond de înstrăinare progresivă. Mai întîi ea refuză căsătoria plănuită de Leiba. Motivele sînt încă cețoase, gestul e instinctiv: „Mie nu-mi trebuie nuntă încă... Logodnicul meu a murit. Nici măcar nu l-am cunoscut și a murit". Urmează apoi adevărata înstrăinare — de sărbătorile neamului, de cărțile din care citea Sanis, de templul în care se ruga — cînd Haia, cu ochii goi, de „nebună", privește „viața care se mișcă în jurul ei". Dragostea Tudoriței, romînca pripășită într-un cartier evreiesc, evoluează, și ea, pe un fond de înstrăinare și izolare alimentat de cărțile și tablourile cu povești de dragoste, cumpărate din iarmaroc: „Aici arată cum istorisește maurul Desdemonei, vitejiile lui... Acolo-i Romeo și Julieta... „amanții nenorociți"...

* * *

Spuneam mai înainte că se poate stabili o corespondență între mahalaua evreiască și moșia boierului Jorj Avrămeanu. Și aici, avem de-a face cu un spațiu — simbol, cu un spațiu-condiție. Bordeienii sînt un alt „popor sărac" locuind o altă periferie a societății: „În pămînturile tinere pe care le desfunda, cu oameni de aceștia de strînsură lucra. Cu ei își înmulțea turmele de vite, cu ei făcea grîul pe care îl trimitea la Galați. Într-un ținut de margine, pustiu, trebuia să se mulțumească cu brațe de muncă. De unde veneau aceste brațe, ale cui erau, — știa că nu trebuie să întrebe. La ce i-ar fi folosit? Aici nu era țară regulată. Aici el era stăpîn. Pînă la orașe și pînă la țara civilizată era departe. Aici era undeva, „la cîmp". Niță Lepădatu e un „golan", Sandu Faliboga a venit la moșie fugărit de călărași și, în general, toți bordeienii au un trecut mai mult sau mai puțin tulbure care explică fixarea lor în această pustietate „la lărgime". Dar și aici, ca și în Broscăria se visează la o „Americă", la o plecare. Niță îi povestește Marghiolitei despre niște tîrguri mari „de umblai prin ele două zile și nu le dai de capăt", despre morile care merg cu „mașini de foc" și despre „un fel de căruțe care umblă cu mașini și pe ploaie și pe ninsoare... da' repede grozav" numite „trinuri". Faliboga ar vrea să fugă, și el, de iarnă, ca boierul, în „țara talienilor" adică „tocmai la capătul pămîntului, acolo unde se duc rîndunelele și cocoarele". Moș Irimia Izdrail îl îndeamnă pe Niță să cutreiere lumea cît mai e tînăr: „Da' cu ți-oi-spune că-i păcat cine nu vede lume multă și mîndrețea tîrgurilor. Macar în tinerețea lui să le vadă. Eu de la unii și de la alții am auzit că acuma umblă și-un fel de căruțe cu foc... Și sînt case mari cu trei și patru rînduri. Și cum umblă oamenii la noi, în iarmaroc la Săveni, așa umblă acolo și zi și noapte".

Un personaj ciudat e vătaful Sandu Faliboga — „om uscat, cu gîtul lung și cu ochii arzînd sub frunte ca în două văgăuni negre. Își încolăcea harapnicul pe după gît și rîdea, cu gura știrbă de doi dinți de sus". De unde-l de loc, nimeni nu știe și Faliboga însuși pare înclinat să întrețină în jurul său un mister amestecat cu faima de cel mai aprig „zăvod" al stăpînului: „Eu în vremea mea, măi băiete, am făcut multe!... Măi, eu am fost om strașnic în vremea mea... Noi în vremea noastră am avut meserie cu primejdie... „Mihalache Prescurie crede că a scăpat de la ocnă și, într-o seară, la o ulicică de rachiu, Sandu se mărturisește arătînd că, într-adevăr, a fost hoț de cai („Mulți cai am furat noi l-am prefăcut...") și că fugind de la închisoare s-a făcut „slujbaș cu credință" la boierul Jorj. Dar Faliboga e un „pîdosnic", e „ca un cal de pustie" și, cînd vede înmulțindu-se oamenii și schimbîndu-se stăpînii, trece Prutul împreună cu Iana pierzîndu-și pentru totdeauna urma: „S-au dus cine știe unde... Ca de-o urmă de pasăre — nimica nu s-a mai aflat de ei..."

De altfel, hoțul este unul din elementele definitorii ale zonelor despopulate, ale pustietăților și, chiar dacă nu apare întotdeauna, prezența lui este întreținută prin spaimă și teroare. În „nopțile oarbe", Leibuca Leizer din **Bulboana lui Vălinaș** „tresare cu groază și cutremur și i se bate inima, pentru că banii care picură neîntrerupt în tejghea știe el că pot deștepta patimi sîngeroase..." La hanul lui Colțun, ascuns pe un vîrf de deal între păduri de fag, a fost odată o întîmplare cu hoți. De fapt, „au fost și atîtea, că de aceea rămăsese hanul pustiu..."

O excepțională „întîmplare cu hoți" găsim inserată în **Cocostîrcul albastru** — povestea „robului lui Dumnezeu Iancu carele a fost hoț iertat anul 1842 iulie 9". În drum spre Schitul Măgurii, un grup de excursioniști găsește o cruce strîmbă, cu literele mîncate de vremi pe care profesorul încearcă zadarnic să le citească. Călăuza, crezînd că „are datoria să deie deslușiri" spune povestea celui de sub cruce, un anume Iancu-hoț. Vestit pentru ticăloșiile sale, Iancu, are într-o zi „o îndrăzneală mai mare decît toate" plănuind să-l jefuiască chiar pe „mitropolitul cel mare de Eș". Și prefăcîndu-se el mort, îl trimite pe un cioban ce-l era tovarăș să iasă în calea mitropolitului și să-i ceară bani pentru slujbe și pomeni, ei fiind „săraci și lipsiți pe această lume". Mitropolitul plecînd în cele din urmă, ciobanul dă să-l scoale pe Iancu dar constată cu groază că acesta murise de-adevăratelea. „Partida feminină" a excursiei nu prea dă crezare spuselor călăuzei și atunci, la șoapta magică a acestuia, îi se arată „semn" cu negură și tunet iar profesorul dezleagă în piatră numele lui Iancu „carele a fost hoț".

* * *

O temă fundamentală a prozei sadoveniene se încheagă în jurul „întîmplărilor cu dragoste". Pasiunea e puternică, violentă; ea se desfășoară cu repeziciune precipitîndu-se spre un final dramatic care, mai ales în povestirile din tinerețe ale autorului, reclamă crima, „omorul". Irina Dascălului se iubește cu Axintel dar „în ciștegile de toamnă", cînd acesta e cu oile, Irina e dată după Alvanit. Aflînd că nu-i e „cu credință", Alvanitul o ucide cu hangerul, fiind la rîndul lui „fulgerat de Axinte" **(Cintecul amintirii).** Ileana lui Chirilă „a făcut moarte de om" ucigîndu-și bărbatul cu toporul **(Cocostîrcul albastru),** în timp ce Cristina îl omoară pe Alexa cu „furca cu trei coarne". La **Bulboana lui Vălinaș,** piuțele a doi rivali se ciocnesc iar „către sară, apa lepădă mai la vale de Bulboană leșul domnului Mateiaș". În ciclul **Cintecul amintirii** găsim o povestire — **Faceri de binc,** puțin „tipică" prozei sadoveniene și, printre altele, e de văzut aici și specificul crimei. Dar să spunem mai întîi că eroina povestirii, **Marghioala** lui Cătănuță, e merăriță — ocupație, după cîte ne amintim, neobișnuită în proza lui Sadoveanu. Apoi, după cum s-a observat, asemeni Marei lui Slavici, strînge și dă bani cu camătă țintind îmbogățirea: „Toată ziua umbla prin tîrg cu pănerele și cu cîntarul, de vindea mere; după amiaza, cîteodată, cînd bătea soarele, se cinchea la un colț și dormita... nu se gîndea la nimic, decît la negustoria ei și la gologanii ei... banii au sporit din zi în zi. A prins a da cu împrumut. Tot mai mult era ademenită de argint. O dorință îi creștea în suflet: să stringă, să stringă!" Neavînd, însă, copii ca Mara, Marghioala înfiază o nepoată. Aceasta, împreună cu soțul — Neculai Andronescu, îi pîndește banii și, cu gîndul la moștenirea care s-ar putea risipi cei doi o terorizează pe bătrînă. În urma unui schimb violent de cuvinte Andronescu o bate crunt și Marghioala într-un ultim și suprem efort, îi sfărîmă „timpla" cu fierul de călcat. Crima e total „nesadoveniană" începînd cu mobilul și terminînd cu acel fier de călcat, mai aproape de sirma de rufe a lui Rebreanu decît de baltagul, hangerul, furca ori toporul lui Sadoveanu; și se va observa, de pildă, evoluția conceptului de crimă ca act justițiar de la Marghioala lui Cătănuță la Vitoria Lipan (și, implicit, rafinarea artei scriitorului).

Cîteva povestiri precum **Prisaca de altădată, Drum la moș Anania, Într-o poiană, Ianoș Năzdrăvan** prefigurează literatura **Dumbrăvii minunate** și a **Împărăției apelor,** cu acel dialog continuu — cu subtext filozofic ca în vechile, dar mereu căutatele cărți ale lumii — „dintre om și natura înconjurătoare". În noaptea de Anul Nou, moș Vasile dă în grădină peste niște iepuri și iepurii îl roagă așa: „Apoi, moșule, noi sîntem niște băieți săraci, vai de capul nostru... Ne alungă oamenii, și cîinii, și vulpile, și lupii, din toate părțile... O leacă de cojocel avem și noi și pe-acela ni-l iau... Parcă nu mai pot încăpea pe lume de răul nostru... Ne-am gîndit și noi, moșule, să ne dai voie să iernăm în grădina asta"... Umorul e fin ca și desenul lumii adusă în povestire. Soldatul Vasile și calul Vasilică conversează zilnic pe tema ovăzului și a țesălatului, în timp ce o barză își trimite „mușneagul" în căutarea unei privighetori care să aline suferințele Anișoarei. Bătrînul Anania îndeamnă vînătorii pe cărări greșite pentru a salva animalele din bătaia puștii. Trecerea pare imperceptibilă de la umorul și desenul fin, de la sentimentul delicat de duioșie la fabulos. Să amintim modul „obișnuit" cum se desfășoară poveștile vînătorești cu calul fără șplină, cu cerbul alergat de cîini pînă-n șoseaua Neamțului, cu lupii mîncați de porci... Fantezia e debordantă, realitatea urcă totdeauna în enormul „vis sadovenian": — „Eu am văzut rîși... urmă pădurarul... dar îs rari. Dacă se întîmplă de fată lupoaica șase căței, apoi pe unul îl leapădă... Și — apoi acela, orfan, rătăcește, se suie prin coclauri și singurătăți și se face rîs...

— Iată un lucru de mirare și foarte adevărat! strigă cu pătrundere pușcașul meu. Dumneata, Cucoane, poate nu-l crezi..."

ION TOMESCU: Am primit schița „Unelte de bărbierit", am citit-o, e complet lipsită de haz, dar nu face nimic, aștept să-mi mai trimiți una, care să se cheme, eventual, Instrumente agricole. Reții fraza: „Curățirea anotimpurilor intră, mai ales de Paști, în grija gospodinelor". Cînd te-apuci de scris e bine să știi că nu poți da cu bidineaua (unealtă) peste paginile gramaticii (instrument de lucru absolut necesar oricărui scriitor).

S. ACRATIF: Bucata „Peisaj de toamnă", scrisă aplecat pe o foaie albastră, cu titlul desenat, e un lamento cu ațipiri lirice. Zici: „Pomii, goliți de vestmîntul lor, imploră cu brațele lor caracatice cerul... Triunghiul solar crește, crește, destramă cupola astrală, o nimicește. Minunăția tabloului te ametește..." și vezi cercuri negre, negre și te izbești cu capul de felinar și-ți faci un cucui și... parcă tot mai bine e iarna... frig, frig, da'măcar nu ne intră licuricii în ochi! N-am dreptate?

ION VASILE: Schița „Turta" (titlul te alungă de la lectură), bine construită; subiectul, interesant; finalul coboară și se topește într-o undă de vulgaritate. Remarc cu dosebită plăcere că ai spirit de observație, ochi și ureche de pro-

zator, distingi amănuntul, mai cu seamă pe cel nearătat cu degetul, și-l plantezi în frază cu dezinvoltură. Cuvîntul e un focar al surprizelor — și trebuie să ai grijă cum te apropii de el. E curios, dar îmi pare că uneori te apropii cu bîciul de anumite cuvinte. Ce să înțeleg din asta? Că nu știi prea bine să le aduni laolaltă? Sau, poate, îți închipui că în felul acesta creezi o atmosferă dură, bărbătească? Te rog să-mi trimiți și alte povestiri și într-o zi să trec pe la redacția noastră.

C. BRÎNDUȘOIU: Practici un fel de beție a cuvintelor care n-are aproape nimic comun cu literatura sau cu filozofia. Citez din „Repetiția": „...Repetăm pînă la el. Pînă la supliciu. Gestul domnului poartă amprenta unui mister. Ele se transformă. Ele numai sînt. Ele sînt el. Ele se caută. Mesajul se coase cu nescrisa ce tulburătură". Acasă pe rînd, se repetă... Să repetăm repetiția". Sau din „Dogma": „Fiecare om cu viața sa. Fiecare scoică cu moalele ei... Femeia e dogma bărbatului. Linia e dogma drumului. Trupul e dogma ființei. Și cîte dogme or mai fi!" Știi ceva, cînd îți vine să faci chestii de-astea, ciupește-te de obraz să fii sigur că exiști. Și dacă simți durere, rotește-te într-un picior pînă devii dogma titirezului.

PETRE MIRCEA: Ce părere pot avea. Petre Mircea, în fața unor rînduri cu noroiul fierbînd în ele? Am părerea că le-ai cules de pe vreun perete de latrină. Și, ca să nu fiu învinuit de brutalitate, înșir cîteva: „Femeia, domnilor, e un abces murdar! De pofte hăituind un trup venal! E un abces în care se agită! Trei mii de viermi cu aripi de elitră!... Domnilor, femeia se vinde și pe chibrită..."

PAVEL COSMIN: „Noaptea" — o schiță corectă, cuprinzînd de toate, și dragoste, și fugă de moarte, și pilde de urmat în viață și greșeli de ortografie etc. Vrei într-adevăr să spui tot ceea ce gîndești despre lume în cadrul a 5—6 pagini desprinse dintr-un caiet de matematici? Trimite-mi momente. Dar nu despre femeile lui Modigliani sau Renoir, ci, să zicem, despre o fată de care ți-e dor și nu vine, despre durerea aceea pe care o simți cînd stai în lumina drumului și crezi mereu că fata va veni.

Fănuș NEAGU

MICROPLURIDOCTUS DUCIPAL — București. *Cearta dv. cu o „ingrată pipotă de catifea" nu-mi pare a avea vre-o tangență cu poezia.*

MATEI PAMFILIA — Tekirghiol. *Conversații de dragoste, de o juvenilă prețiozitate: „Tîrziu mi-am dat seama / Că privirile tale sufereau / de maladia ierburilor arse / într-un inevitabil incendiu / al simțurilor". Cam atît.*

C. VASILE — Constanța. „Tu departe azi de mine / Ești plecată draga mea / Eu tot mă gîndesc la tine / Vreau să-mi fi alăturea / / Să-ți aud deștepte fraze / compuse în stil secret / Eu să fac din ele strofe / Și să mă numesc poet".
Diviziunea muncii, care va să zică. Și drepturile de autor cine le încasează?

PEDRO-BONNEL. — Bălești. *Poezia „Drumurile" nu mi-a displăcut. Mai trimiteți.*

PENEACĂ MIHAI — București. *„Poezii am publicat una singură dar nici aceea nu mi-a apărut". Dacă e așa, de ce, nu considerați că le-ați publicat pe toate? Inclusiv acelea pe care mi le-ați trimis mie.*

DUMITRU SĂNDEI — București. *Sentimentele dv. vă aparțin și prin urmare le respect. Cîtă vreme însă le căutați o expresie literară și rodul acestei căutări mi-l încredințați mie cu titlu de poezie, eu sînt dator să verific justificarea lor artistică, nu cea pur și simplu omenească. Această distincție este elementară și absolut necesară oricărui dialog despre artă.*

AUREL ȘTEFĂNESCU — Jibou. *Sînteți pus pe fapte mari:* „Voi smulge odată aureola / din coiful peleianului. / Aheul / Și vom urla! / ... Și toți vor plînge! / Noi vom urla / ca doi frați gemeni / ne vom iubi, ne vom uri / Și eivor plînge". *Deci, asta era? Nu văd însă de ce trebuie să-l lăsați pe Ahile fără coif, pentru atîta lucru. A, pricep vreți să-l faceți și pe el să plîngă. Se lasă greu. Atenție numai, să nu-l atingeți la călcîi. Se spune că e foarte sensibil.*

UDREA ION — Pitești. *Versuri de călindar antonpanesc:* „Boala cînd intră în oase / Nu îmi aduce foloase / Nu mă aflu în stare bună / Cînd mă simt cu ea împreună / Și n-are dureri miloase / Să trăiesc, să mă mai lase".

Cezar BALTAG

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRĂRILE DACTILOGRAFIATE.

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

avantpremieră editorială

EUGEN ZEHAN

„Cerul de dincolo"

Nuvele E.P.L.

ION GRECEA

„Moartea lebedei"

Roman. Ediția a II-a Editura militară

I. C. BUTNARU

„Din carnetul unei maimuțe"

Nuvele. E.P.L.

Basorelief — sec. IX î.e.n. (Nimrud-Kalah)

GHEORGHE TOMOZEI

Sonet

Se-ngăduie în cuib de transparențe
uitarea în flacoane să se-nchidă,
încuie amintirea, crisalidă,
aripi decolorate de esențe.

Se sapă pașii timpului în cridă.
Cu sboruri frînte și cu vechi cadențe
desfoliindu-se, în reverențe,
oglinzi se sparg în casa-nzăpezită.

Timpul pierdut se rupe din piroane,
înghețul sparge clipele-n flacoane
și-n clipa simultană le revarsă.

Sînt una, devenirea și trecutul
cu ieri, cu niciodată, și sărutul
unei năluci îți arde gura arsă...

Lumină arsă

Doar cu sărutul
își trăia trecutul,
i se săpa în oase
numai ce nu i se întîmplase.
Cu fiecare sărut
cobora-ntr-o fîntînă de lut
din care se-ntorceau mereu mai slut,
cu fiecare sărutare,
o hrubă-l sorbea, de sare
și înstrăinare,
săruta, săruta,
pînă nu mai era
decît lumină arsă,
cina cea de taină, întoarsă.

Toți îl vînd
pe cel blînd
neștiutorul ce moare rîzînd, surîzînd
și-și zidesc coatele
pe masa cu bucatele,
bună de lemn de uluce
și bună de cruce...

Rai naiv

...Ajunsese-ntr-un rai
podit cu mălai.
Ochiul dropiei, rotund
era piatră de prund,
în lanul mănos
creștea grîu merinos
și fiecare spic era o copaie
cu făină țigaie.
Ca strugurii-n viță
creștea făina plăviță,
boii
mulți ca lîna oii,
urda
cît pîinea de Turda
peștoaicele
în fiecare val paispce.
Jintiță
cît lintiță,
pepenii, droaie,
cîte șapte-n păstaie,
barabulele
rupeau pătulele,
lucernele
umpleau povernele,
zahărul, cu drobii
cît barba popii.

Adam ședea și fuma
și era leit dumneata,
iară Eva cu pulpile
ca vulpile
și țițele
cît mițele,
cu cireașe în vîrf
îi umplea, din tîlv,
cana de rachiu

și nu mai știu...

Han

Vrea să aprindă focul
și nu găsește cutia de chibrituri.
Deschide cutia cu greieri.
Oglinda se varsă peste scrisoare
și nu se mai înțelege nimic.
În butoiașul pistolului de lucru
găsește ouă de vrabie
și cireșe verzi
în revolverul de duminică.

Cocoșatul hanului face dragoste cu fata hangiului
și sperie șobolanii iar ceasul bate
începutul războiului de o mie de ani.

De va muri, calul
îl va îngropa creștinește
săpîndu-i cripta cu potcoava.
De va muri
nu va rămîne decît cu amintirea nopții la han,
amintirea vinului și a fetei
pe care-o visează
tăvălită în sudoarea de înger...

Trecere

El umbla prin paraclise
și calul sub el murise,
lung, se legăna-ntr-o șa
care nici nu mai era,
sbura, greabăn lîngă greabăn
între ulm și-ntre mesteacăn.
Aștepta cu ochi de iască
îngerii să-l podidească
și-avea sufletul podit,
însetat și neiubit —
cu nisipuri dulci de os
și mălai de chiparos
și avea și-o strachină
cu boabe de platină
numai bune de plins,
șletuite-ndeajuns
încît să-i încapă
în spart de pleoapă.

Umbra lui amară umblă
și carne-ai fuge din umbră,
între ulmi și paltini
curg din sineși, lacrimi
și-apoi și el curge
în lut și amurge...

Mîinile

Mîinile i le taie
le pune în sfeșnice
și le aprinde.
Se stinge primul
degetul cu inel.
Degetul mic
afumă în aer un chip
pe care n-a apucat să-l mîngîie

apoi se face os de trandafir...

PUNCTE DE VEDERE — POEZIA NOILOR GENERAȚII

odiseea eului liric

Două lucruri esențiale sînt de atribuit poeziei tinere : meritul de a fi anulat definitiv dihotomia nou-vechi, noul identificat adesea cu actualul facil, cu faptul cotidian nesemnificativ, ca și acela de a fi cuprins întreaga claviatură a sufletului omenesc, cu infernul și paradisul său, de la bucuria concretului și pînă la bucuria abstractului.

Dezbătută o vreme, abandonată apoi, problema noului și-a aflat rezolvarea exceptională nu pe plan teoretic ci în creație, nu prin experimente ci în sinteze : în poezia unui Nichita Stănescu, Ion Alexandru, Ion Gheorghe, George Alboiu. În gîndirea acestora se produce — ca o reacție — o mutație fundamentală : obiectul meditației poetice trece de la individualul concret, tangibil, imediat, asupra universal-umanului. Este ceea ce și face marea poezie din totdeauna

Mai mult, cristalizează în concepte : „Hiperboreea", „Ptolemeu" și „Necuvintele" la Nichita Stănescu, „Cîmpia Eternă" la G. Alboiu, „Pustia" la Ion Alexandru iar la Ion Gheorghe — „Manimazos", ca să le citez doar pe cele mai importante. Metafora e pe ansamblu, mitul gîndit fie ca un spațiu etern omenesc, sfîșiat de țipetele, așteptările, spaimele, nostalgiile, regretele „celui pierdut", ca un organism imens prin care curge esența umană eliberată și purificată de limitele ei firești (Cîmpia Eternă), ori ca un ecran de proiecție a cazurilor de adevăr-adevăr din om, către care se îndreaptă neclintite halucinații de idei, martirii cugetului omenesc : „Spre miezul acela de foc ce mistuie închipuirile („Ascensiunea" — Ion Alexandru), sau, în fine, ca zonă a cugetării pure — utopia ce-a chinuit de-a pururi imaginația înfometaților de absolut, de pur, de etern („Elegia a opta Hiporboreeana" — Nichita Stănescu).

Conceptul are idealitate și obiectivitate, implică universalul, necesarul ; de aici **specificul acestei poezii : acela de a indruma gîndirea poetică spre esențial.**

Conceptualizarea în poezie nu e nici ea fără pricină, cauzele sînt multe ; semnalez una posibilă dintre ele. Cu scriitorul modern ne aflăm într-o situație particulară : experiența de idei îi depășește experiența de viață. Regăsirea umană e pe plan metafizic, în gînd și în continuitatea gîndurilor. Pentru el, retragerea în universal, în idee, în mythos, nu e pură evaziune, răspunde nevoii interioare de cunoaștere, de întregire, de completare, lumea plăsmuirii sale tinzînd să simplifice și desăvîrșească lumea reală.

Pătrunderea într-un astfel de „spațiu metafizic universal" deconcretizează, detelurizează. Sus (pe Muntele Singur) „cel pierdut va ajunge dematerializat, spirit pur, nevăzut de ochi omenesc („Avatar", XIV, „Elegie de pe Muntele Singur"), în Pustie fiind, Ion Alexandru va halucina obsesiv în jurul ideii, iar la Nichita Stănescu odiseea eului liric e de a atinge Hiperboreea. **Apetența pentru concept, pentru mit a devenit sinonimă cu bucuria abstractului, universalului deci**, atracția ideii e irezistibilă, miraculoasă ; „Cine-a plecat de-acasă-n căutare / L-a și sorbit pustia orbitoare... E ceva fără nume în pustie / Mult mai nebun decît o nebunie" („Imn Etern" — Ion Alexandru).

Direcția spiritualizării, „purificării" fiind generală (Gabriela Melinescu în „Ființele abstracte" și „Interiorul legii", Ana Blandiana în „Călciiul vulnerabil". Adrian Păunescu — cel din „Convalescența lui Iov", Dan Laurențiu prin „Călătoria de seară", etc.), tendința conceptualizării așijderea, e **posibilă o primă concluzie : substanța poetică s-a universalizat, lirica a ajuns o poezie a stărilor de spirit, ceea ce constituie o dovadă de profundă umanitate** (s.m.). Stările omenești sînt insinuate cu delicatețe, aria de cuprindere a poeziei e maximă, omul fiind privit sub specie eternitas, liberat de orice determinări concrete, în ce are el universal-uman aici, ca și aiurea, astăzi și din totdeauna. Categoria estetică căreia îi e circumscrisă, e tragicul. Apropierea conceptului implică abstinența, dar asceza sterilizează prin puritate, stările psihice sînt descurajante : „Mereu vox clamando in deserto / E Patria Poetului" („Ego sum via" — Ion Alexandru). Însă jertfa e pentru oameni, asceza are rost și necesară pentru menținerea nealterată a idealului. Adevărurile ultime sînt revelabile, dar numai eremiților, iluminaților, „orbilor nemișcați" din Pustie („Chant gregorien"), atrași de același dor fără nume („Imn Etern").

Dragostea e substituită în poezie cu nevoia de dragoste, viața cu faptul de a trăi, deznădejdea dacă există, e una fără speranță, poetul cheamă, invocă, se tînguie neîncetat. Drama e a lucidității moderne.

E drama Blandianei, bazată pe necesitatea irecuzabilă a opțiunii între prototipul ascetic al purității (și prin urmare : dogmatic) și faptele de maculare ale vieții : „Știu, puritatea nu rodește / Fecioarele nu nasc copii, / E marea lege-a măcularii / Tributul pentru a trăi... Între tăcere și păcat / Ce-o să aleg — cirezi sau lotuși ? / O, drama de-a muri de albi / Sau moartea de-a învinge totuși..." („Știu puritatea").

E drama lui G. Alboiu între tentativa de a trăi iluzia infinitului pe plan ideal și conștiința propriei imperfecțiuni, a limitelor sale materiale — sursă inepuizabilă de tragism. În „Magie albă" extincția pe Cîmpia Eternă e universală, descreșterea se extinde progresiv de la patru roți și patru cai la două roți și doi cai, apoi la o roată și un cal, la o roată și un om, o roată și un val... Sensul este, cred, acela al Timpului, mai precis : al Timpului care suprimă. Și, asemenea altora din poemele sale, poezia sfîrșește printr-un tragic irezolvabil. Roata este împinsă pînă acolo încît trebuie să meargă singură pe „marea vale", „pierduta vale", să realizeze deci un fel de perpetuum mobile. Dar o vale „pierdută" nu există în cosmosul poetic al lui G. Alboiu, în „Veacul Vechi" Cîmpia Eternă și Muntele Singur fiind asimilate axei geometrice. Rezultă de aici imposibilitatea mișcării absolute pe Cîmpia Eternității și în altă privință, imposibilitatea aventurii spirituale la infinit. Năzuința spre totalitate eșuează, ființa umană neputînd oferi decît soluții relative, parțiale, iar tendința spre absolut se dovedește pînă la urmă irezolvabilă și prin aceasta tragică. Omul sfîrșește printr-un gest de nostalgică invocație a imposibilului :

„— Unde-i, vai, / pierduta vale, / marea vale / roata sigură / s-o poarte / pînă acolo / de moarte".

Iată acum și cea **de a doua concluzie : noutatea esențială a poeziei in discuție e de conținut și ține de obsesiile epocii (s.m.).**

Peste stările de spirit din poezie își pune pecetea legea secolului : omul se afirmă ca om al experienței totale și, în primul rînd, ca suflet metafizic, relația materie-spirit va reveni obsesiv, o sete extraordinară de nevăzut și necunoscut, de imposibil, excorteză, înobilează fiecare act posibil, fiecare gest. Consecințele sînt vizibile la un poet sau altul : Cîmpia Eternă e un spațiu fără odihnă, o epopee a umbletului — a umbletului infinit, halucinant, ireal („Orologiu", „Umbrele cerului", „Unul", „Unicul"), reîntoarcerea spiritului la starea dintîi (Ion Alexandru, Ion Gheorghe), implică „moartea" biologică a omului : negația și depășirea victiei întru duh („Ascensiunea", „O, mamă", „Cavalerul trac"), la Nichita Stănescu mirajul ideii a devenit cu putință abia în Hiperboreea, unde gîndul a atins starea pe loc, ordinea fiind eleată : „idealul de zbor s-a ndeplinit aici", bucuria abstractului, universului, sentimentul infinirii, al ne-ajungerii traducînd setea colectivă de absolut, etc.

Cealaltă bucurie a avut parte și ca de un tratament adecvat. Există însă nivele de receptare a concretului. La Ana Blandiana în „Persoana întîia plural" participarea e organică, lumea descoperită cu frenezie, receptată prin toți porii aproape panteistic : „Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile, / Înnebunitele ploi și ploile calme, / Ploile fecioarelnice și ploile dezlănțuite — femei. / ploile proaspete și plictisitoarele ploi fără sfîrșit, / Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile, / Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor albă, / înaltă, / Îmi place să le rup firele și să umblu cu ele în / dinți, / Să amețească privindu-mă astfel, bărbății" („Descintec de ploaie"), sau : „Las fiecare mugur să-mi treacă prin carne, / explorînd-o astfel. și las / Exploziile cîrtițelor să-mi rănească picioarele / Sîngele mi se duce dimineața să coloreze zarea / de răsărit..." („Noapte de dragoste").

O solidaritate adîncă, intimă cu constructorii socialismului de pe șantiere, din mine, cu furaliștii îi acompaniază gîndirea, poeta se oferă temelie pentru construcție : „Sufletul meu de copac îl dăruiesc sub formă de schele" („Elegie despre schele"). Etica e afirmativă și eroică, ca și la Gh. Pituț de altfel : „am hotărît jurînd / pe stelele din nord / că locul fiecărui umăr / va fi sub grinzile greoaie" („Datoria").

La Nichita Stănescu spiritul și instinctul sînt la fel de dorite. Încă în „11 elegii", după ce trecuse normele cîtorva purificări, artistul își anunța „opțiunea la real" : „Niciodată n-am să fiu sacru / Mult, prea mult am imaginația celorlalte forme concrete" („A șaptea elegie"). Sufletul care a cunoscut frumusețea gîndirii („Hiperboreea"), se poate bucura acum de concret. Satisfacția e superioară, obiectul contemplației sale fiind o lume scăldată de lumina conceptului.

Și totuși... Simptomele veacului s-au infiltrat ca o otravă în cugetul poetului : abstractizarea continuă a noțiunilor, logicizarea excesivă a gîndirii, explicația devenită azi exclusiv cauzală sînt tot atîția factori care atentează perpetuu la integritatea limbajului poezesc. Virtualitățile estetice ale limbii au scăzut, elementul melodic e în permanentă descreștere, omul însuși riscă să dispară în spatele diagramelor și ecuațiilor. Reîntoarcerea simbolică la Ptolemeu, propusă de autor, echivalează cu retrocedarea umanului, cu reabilitarea omului viu, concret, apt de compasiune umană, cu revenirea la starea de copilărie, la aptitudinea de a ști să te miri, la poezie. Lumea lui Ptolemeu e de o vechime paradiziacă, sustrasă devenirii istorice, plină de ingenuități și candori infantile ; starea e una poetică. Pasiunile omenești se vor autentice, nesofisticate, dragostea — durabilă asemenea aceleia a florilor ce au „rădăcini în mit" („Jertfirea și arderea de tot") : „Să ne iubim ca florile / în noi înșine / în voi înșivă / în ei înșiși, / ca florile, numai ca florile" („Să ne iubim ca florile"). Ambiția poetului și, probabil a iubitei, e nu de a fi „geniali", ci „trimbulinzi" : „noi nu vrem să fim geniali / noi vrem să fim „trimbulinzi — / triști, palizi și grei generali / mari, lungi, ascuțiți, decorați. / morți, duși, rătăciți, seculari / și pe de-asupra de toate uitați" („Cîntec în doi"). Și pentru acești oameni poetul va ajunge să cheme beethovenian : „Vino tu stare măreață a sufletului...". („Odă bucuriei").

Ion ANGHEL

Decorație murală — sec. I î.e.n.
(Muzeul Termelor, Roma)

ION NICOLESCU

IRONICE

sarsalîc

Marginea marginii margine îi
nemărginime a nimănui
toate ca toate nimicul nimic
nu voi la riduri să mă ridic
dar sunt și ere dar sunt și ore
mult prea carnale și carnivore
ele măsoară orice măsură
cu o pensetă de pedicură

iluzii obtuze peluze lehuze
mi-e singele gîndului vînăt pe buze
mă strînge cureaua de ecuator
dorul de viață de moarte mi-e dor
o doamne de cînd mă-nvîrtesc pe pămînt
fără să știu cine-mi ești cine-mi sunt
care pe care bun sau nebun
harababuraharababun

deducții inducții o dușii hinduși
puținul din marmuri adînc rumeguș
perfectul mai mult ca perfectul
infectul mai mult ca infectul
oceanul mai mult ca oceanul
ecranul mai mult ca ecranul
ce multi crocodili cresc în Nil
inutil inutil inutil inutil

și-atunci duroflexul perplexul banana
de ce să îmi calce-n picioare Nirvana
de ce cu abjectul noroi al privirii
să-mi tremure apele nemărginirii
nocivul novice e viciu civil
e gamba gambetă e dubiul debil
pomada-i grenada-i estrada
e spațiul e timpul Elada

oo Cunegunda timp temnicer
sparge ceva divin din cer
oo Clitemnestra celulă contabilă
tă o prostie ireparabilă
oo Kriemhilda fadule fus
întoarce loessul cu osul în sus
oo Cleopatra volum de amor
voi să trăiesc voi și să mor

cînd totul cînd totul protuberează
inima bilă-i ideea de bază
bila de inimă kabulion
n-o vînd la tîrgul din Babilon
ce iau pe moarte nu dau pe viață
singur cu mine tac față-n față
și mă oglindă și mă oglind
pe cine-n brațe să te cuprind

nu voi să trăiesc și nu voi să mor
voi să mă-ngîn ginditor pe-un picior
cînd celălalt să-mi fie în groapa sără-
că
tot cerul și ceara rivali să se tacă
cînd trec caravane de dricuri pe cer
de ce nu sunt doamnă un calrinocer
de ce nu sunt doamne o roată de dric
o stea ciolănoasă un cerc de nimic

de ce nu vin cerberii să bem o bere
la marginea lumii cu-o tristă muiere
la marginea lumii sub podul Grant
moartea ar vrea să mă aibă amant
domnilor membri membrane ocultе
de te nu vrea piatra să mă asculte
de ce la ruină nă duce o sferă
o nucă de cocos o cocotieră

mai rău aș fi fost un infirm bibelou
viu îngropat într-un mort cazinou
mai bine-aș fi fost o pereche de cărți
ursită totală ursoaicelor părți
decît o valiză de viață și moartă
nici întregime nici într-o toartă
nici în Madere nici în Madagascar
cu patru dame în buzunar

o anii golanii în gol se golesc
ci omul e vecinic un vechi corp ceresc
o candelă-n care reci gînduri
se-aprind
la marginea gîndului se poate alt
gînd
la marginea marginii în nemărginire
mi-e frică de viață și de nemurire
mi-e frică de moarte de orice mi-e
frică
nimicul din cer niciodată se strică

Ahile cel iute era un picior
de broască țestoasă pripas în Bosfor
cînd batracienii salvau un cavou
primea capricornul un craniu cadou
trivol cu o riglă de calcul trivolă .
el consola o egală consolă
dama de pică pictează mereu
deci într-o zi cel pictat voi fi eu

Despre arta conversației și miracolul tăcerii

Există poate o artă a conversației, deși Dumnezeu știe la ce ar putea folosi o asemenea artă, cînd avem la îndemînă tăcerea. Cînd Shakespeare spunea că „restul e tăcere" lăsa să se înțeleagă că „totul e tăcere"...

În orice caz există o asemenea obsesie a conversației și indivizii care ies basma curată din această încercare sînt înconjurați cu nimbul inteligenței. Există chiar și disperarea pe care o aduce nereușita în acest domeniu, oameni care se plîng că „n-au conversație", și, mai sînt, știm din experiență, conversații care lîncezesc. E un adevăr indiscutabil ; de multe ori, conversațiile lîncezesc. Partenerii fac eforturi supraomenești ca să salveze conversația de la înec. Se aduc în discuție probleme dintre cele mai grave. Se aruncă în luptă argumente de fier. Se face apel la erudiție. Totuși, dezastrul e inevitabil, conversația lîncezește. Dar nici plictiseala nu este admisă. Plictiseala e socotită o înfrîngere. Noi sîntem oameni culți și sensibili, n-avem dreptul să ne plictisim. Și-atunci se încearcă să se înmormînteze plictiseala, în loc să se înțeleagă plictiseala, se caută soluții dintre cele mai extravagante. Și cînd „conversația lîncezește" oamenii cerșesc senzaționalul, absurdul, vulgaritatea, violența chiar, ceva care să-i scoată din impas. E o copilărie să te lupți cu plictiseala, important e să te cufunzi în ea, s-o înțelegi și o dată înțeleasă, ea va dispare. Plictiseala apare odată cu lupta artificială împotriva plictiselii...

Jurnalul unui martor ocular

Dacă există oameni care știu să converseze, există puțini oameni care știu să tacă. Nu există o artă a tăcerii, cum există o artă a conversației, tăcerea e prea bogată și prea complexă ca să poată fi închisă în niște reguli și principii...

Auzim mereu că doi oameni se despart fiindcă „nu mai au ce să-și spună". Sau, i-a spus cîndva ceva, iar acum nu-i mai spune nimic. Dacă toată legătura lor s-a bazat pe un schimb de informații senzoriale și culturale, e firesc ca la un moment dat să se ajungă la acest impas. Cu tot progresul realizat în această privință, informațiile nu sînt infinite. Acești oameni n-au ajuns la tăcere, au fost împinși la tăcere, e o tăcere a mizeriei și a vidului, și nu față de o asemenea tăcere nutrim noi sentimente de evlavie.

N-am nici o înclinație spre paradoxuri, dar sînt convins că tăcerea înseamnă pasiune. Oamenii incapabili de a tăcea sînt oameni incapabili de a cerceta adevărul. Oamenii care simt nevoia să vorbească mereu, să schimbe impresii, o fac tocmai din incapacitatea de a se dedica cu trup și suflet unei probleme. O problemă nu se poate rezolva analizînd-o pe toate fețele, ci trăind-o. Dacă analizezi o problemă, nu mai ai timp s-o și trăiești. A analiza o problemă de viață e o operație superficială, un joc al minții, un spectacol pe care și-l oferă vanitatea. Conversația se naște din vanitate, din nevoia de a străluci, tăcerea înseamnă tocmai modestie în fața vieții, modestie care te ajută nu să te lupți cu viața, ci să asculți mișcarea imperceptibilă a vieții.

Tăcerea e atît de gravă și de densă încît de cele mai multe ori nici n-avem curajul de a ne apropia de ea. De aceea tăcerea e un act de curaj. De aceea tăcerea e însoțită de frică, frica de a tăcea ; incapacitatea de a tăcea este expresia frivolității noastre. Înfricoșați de tăcere, de austeritatea și gravitatea tăcerii, ne aruncăm în brațele conversației, convinși că acolo vom străluci. Conversația devine groapa în care ne aruncă incapacitatea noastră de a tăcea.

Dar a compara tăcerea cu conversația e aproape o impietate, e ca și cum ai compara viața cu moartea.

Teodor MAZILU

MIRCEA POPA

privelişti, grozave privelişti

Bunicilor mei Kiril şi Toadre

În cameră pot să intru oricînd fără să deranjez pe cineva, căci trec printr-un hol în care se găseşte lada cu lemne şi cuierul. Tot din hol se ajunge în cămară şi pot mînca ori de cîte ori am poftă să fac asta. Camera de zi urmează holului şi face impresie. Este o încăpere foarte mare iar în mijloc este o masă pentru douăsprezece persoane în jurul căreia ne adunăm pentru a servi un fel de prînz şi un fel de cină. În camera asta sînt blînd sau chiar mai mult decît blînd, adică total supus fără nici un fel de opinie şi neştiutor, mai neştiutor decît odrasla fiicei mele. Fiica mea s-a măritat cu inginerul-şef al întreprinderii forestiere. Este o femeie energică şi gata să facă tot felul de observaţii în legătură cu mersul lucrurilor din casă. Are un bărbat de treabă şi modest, dar ele, nevastă-mea şi fiimea consideră că nu-i oferim totul aşa cum se cuvine unui inginer-şef pentru care ele s-au zbătut atîta amar de vreme şi-mi dau a înţelege că nu rînjesc destul de mult.

La cină deschidem televizorul şi mîncăm multă carne, zgîindu-ne la ecranul mititel din colţ sau la odraslă. Camera de zi se leagă de alt coridor. Coridorul lung şi întunecos. Holul acesta are o sumedenie de uşi, este un coridor dispecer. Miluşa, dacă este destul de tristă cînd vine de la oraş unde lucrează, nici nu mai trece prin camera de zi. Are cheia de la coridor şi trece la ea, încăpere foarte potrivită cu o fire surprinzătoare. Tot de aici se poate ajunge în baie. Oara, aşa o cheamă pe fiica mea, nu s-a lăsat pînă nu şi-a aranjat o baie, aici atît de departe în coclauri, şi nici un musafir nu este iertat dacă stă mai mult de o zi. Oara îl obligă să se îmbăieze şi să se uimească. De la capătul coridorului începe împărăţia ei. Şi-a mobilat sufrageria modern, mobilă fără colţuri, şi totul este rotunjit şi trebuie să te descalţi dacă vrei să treci pe acolo din proprie iniţiativă. Dar nimeni n-are iniţiative de acest gen. În sfîrşit, urmează dormitorul ei şi salonul de primire, o cameră spaţioasă cu vedere la stradă, încălzită de o sobă enormă care a costat o groază de bani. Din stradă însă nu se poate vedea mare lucru din casa asta masivă, care de altfel se prelungeşte cu tot felul de chilii din bîrne, pentru singurul motiv că Bia, soţia mea, încă înainte de a aduce aici prima cărămidă, mi-a spus :

— Ştii, m-am gîndit foarte mult la casa pe care o vom face. Sînt sigură c-o să izbutim. De aceea cred că n-ar fi rău să ne gîndim şi la cele mai mici amănunte. Ce mai, fă-mi un hatîr !

În primul moment m-am mirat că mă consultă într-o problemă atît de importantă, ba mai mult, că-mi cere un hatîr. După război, după ce ne-au fost arse casele, nu, nu-i vorba de o bombă cum se obişnuieşte, pur şi simplu patru războinici au vrut să se distreze şi-au dat foc la tot îndepărtîndu-se la o sută metri în stepă, pentru a contempla spectacolul, eu n-am mai contat. S-a întîmplat atunci cu mine acel lucru firesc, de bruscă uitare, de bruscă rupere de ceea ce fusese. Cred că am icnit şi gata, am trecut dincolo de durere, deposedat şi alungat, fără şansa revenirii la demnitate. Zic, de-atunci, ea, Bia pune întrebări, ea răspunde, ea-şi cere, ea-şi dă, aşa cum face Oara acuma şi mi-e milă de inginer, mi-e milă, chiar dacă-i atît de străin de mine, de noi.

— Un hatîr zici ? De ce să-ţi fac un hatîr ?

— Ştiu că eşti cam prost, mi-a spus. Dar vreau să fie darul tău acesta. Doar tu poţi face un asemenea dar, după cum numai eu mă pot folosi de el. Un gard ca un zid, asta vreau. Gardul din faţa casei noastre să fie un zid înalt şi gros din cărămidă, iar dacă se poate toată casa să fie înconjurată de un zid ceva mai scund, să se mai vadă cîte ceva. Asta pentru hoţi.

— Nu cred că-s hoţi pe-aici.

— Prostule, ar putea să fie. Şi-apoi trebuie să arătăm într-un fel ce gînduri avem pentru oamenii de aici. Ei ne urăsc, iar dacă nu ne urăsc destul, trebuie s-o facă. Dragostea lor n-o dorim. Ar trebui s-o cerem şi asta nu se poate. Nu ne putem umili spunîndu-le că sîntem singuri, îngrozitor de singuri.

Astfel că, în faţa casei noastre este un zid imens peste care se vede acoperişul aproape plat al casei. Nu ne-am mutat în casa nouă pînă ce n-a fost totul gata. Bia aproape înnebunise. Cred că o fascina spectacolul instalării, prin ură, nu prin bucurie. I se ascuţise faţa, frazele se rupeau mereu mai aproape de început. Ţipa la meşteri, la toţi ţipa, nimic n-o putea îndulci. Ne-am mutat noaptea, după ce toată ziua cărasem lucrurile, puţinele lucruri ce ne-au mai rămas după enormul efort financiar.

Andrei cel mare, cel care o înţelegea foarte bine pe Bia, a procurat un cîine enorm şi l-a pus pe sîrmă. A pus şi un clopot la poartă, un clopot de prăvălie, astfel încît ori de cîte ori se deschidea poarta ştiam c-o să vină cineva şi ne pregăteam să-l primim. Tăceam o secundă, apoi arătam cu totul şi cu totul altfel decît eram între noi, iar dacă Bia se afla acolo, o priveam cu supunere, aşteptînd.

Aşa am început a doua viaţă la Chichirău, în spatele zidului, şi nimeni nu ştia nimic despre noi, nici inginerul nu ştia mare lucru, poate nici noi nu ştiam cine ştie ce. Era clar că stăm ascunşi în aşteptarea unui semn, că aşteptăm împlinirea unui gînd neformulat, că timpul se scurge în favoarea noastră, că strîngem în noi tot mai multă energie, pentru o explozie enormă, unică, ce nu putea întîrzia prea mult. Apoi s-a însurat Andrei, după el Ida, Vic şi Oara. Cea din urmă, a doua picătură de apă, prima fiind Bia, a rămas cu noi. Cu Bia mai ales, căci după cum lesne se poate înţelege, eu nu contam. Chiar dacă vacanţa de vară a elevilor nu mai era cel mai serios motiv de a veni cu toţii, acest timp îi aducea, acum înmulţiţi, în jurul unei mese mari, întinsă pe gazonul mereu proaspăt din curte, pe care se lăfăiau toate bunătăţile din lume, dar mai ales curcani, pe care Bia îi cumpăra încă din toamnă. Devorau şi se priveau hămesiţi de dragoste şi se lăudau cu cele făcute în lume şi se bucurau că-s la un loc, umăr lîngă umăr, oameni de acelaşi sînge, iubitori de argint şi de noapte, străini prin destin, cu răul în oase, cu speranţa că se vor putea menţine sub misterul ţesut de Bia în anii aceia grei ai refugiului, cînd am inventat cu toţii un punct de reper, în această casă. Cei veniţi în familia noastră nu înţelegeau nimic, rămîneau străini, rămîneau undeva dincolo de misterul, de blestemul şi fericirea noastră, dispreţuiţi şi stăpîniţi de cei care-i adusese.

Anul trecut însă, Bia a hotărît o schimbare. Cei de aici de la Chichirău s-au urcat în maşina inginerului şi-au plecat la Andrei, la cel mare, care şi-a făcut un zid la fel de înalt în faţa unei case din Argeş. Bia mi-a spus foarte pe scurt că nu-i loc în maşină şi că tot n-are cine să aibe grijă de gospodărie.

— Ai ieşit de-un an la pensie, mi-a spus Bia, şi nu ştii să faci nimic. N-ai învăţat nimic anul acesta.

Abia atunci am înţeles că Bia m-a aruncat, că m-a scos din rîndurile celor care ar putea ridica prestigiul sîngelui nostru, că pentru ea nu mai contez decît ca balast, şi după şoc, după ce chiar au plecat, m-am simţit gata să comit un act violent, ceva aproape de aventură, şi-am mers la crîşmă. Încă mai sînt un bărbat înalt, dar asta observ rar. M-am rezemat de tejghea şi am cerut o ţuică, apoi alta, şi alta, fără să dau vreo explicaţie vînzătorului, care n-a încetat, de la bun început, să mă privească uimit. În acest fel aşteptam prilejul unei companii, conştiet că asta nu se va întîmpla prea curînd. În satul acesta am fost un notar onorabil, dar niciodată nu m-am simţit de aici ca oamenii mereu erau din zinc, nişte jucării mecanice, care spuneau acelaşi lucru, care aveau aceleaşi dorinţi, oamenii aceştia nu existau decît aşa, pentru că-i auzeam vorbind, pentru că vorbeam cu ei. Ştiam că-s respectat, ştiam că partida cu ei este cîştigată, dar atunci, rezemat acolo, voiam altceva, aventura, trăncăneala, fără să-mi dau seama le ceream să se apropie şi să-mi spună că am fost un fruntaş al satului şi că nu contează locul acela de departe unde sufletul meu a rămas pentru veci. Nu, nu s-a apropiat nimeni, probabil se gîndeau că la mijloc ceva nu-i de înţeles, voiau mai departe să-l respecte pe cel ce-a fost un notar de treabă, nu ca cel nou, tînerel şi mereu tîfnos. A doua zi, cam la aceeaşi oră, m-am înfiinţat din nou, hotărît să rup acel fals respect. Ba poate că descoperisem în acest început dificil, şansa unei aventuri reale, aveam o poftă grozavă să descopăr. Firească nu putea dăinui multă vreme o situaţie atît de penibilă.

— Poate vi s-a întîmplat ceva, domnule ? m-a întrebat vînzătorul.

— Nu, nu cred, l-am răspuns emoţionat.

— Gogu m-a întrebat aseară după ce aţi plecat, dacă nu cumva s-a întîmplat ceva cu dumneavoastră. Gogu era foarte îngrijorat.

— Întreabă-l pe Gogu dacă vrea să bea ceva.

— Sînt aici, sări Gogu în spatele meu. Sînt aici, domnule notar. Nici nu ştiţi ce plăcere îmi face invitaţia dumneavoastră. Eu... Şi Gogu a început ceea ce făcea de douăzeci de ani de cînd sînt aici în satul cu oamenii de zinc.

Nici nu ştiu cînd m-am aşezat la masă în mijlocul oamenilor şi oamenii au pornit să se anime, să pară foarte fericiţi că eu, omul acela ţeapăn şi rece, deodată am venit la ei şi le-am cerşit prietenia, căci pentru nimeni nu era vreo îndoială în legătură cu umilinţa mea. Dar umilinţa nu-i acră, umilinţa de acest fel aduce a drog. Te îndeamnă să cînţi, să te gîndeşti cu plăcere la ea, este ceva pentru procurat explozii. Prea îmi venea să le spun că sînt nişte oameni de tablă, adorabili.

Cînd am ajuns în faţa casei noastre, în faţa celei mai mari case din sat, în faţa casei pentru toţi plină de mistere, de lucruri neînţelese, au amuţit. Atunci, pentru prima dată, am simţit din plin ce voia să spună Bia cu zidurile şi am intrat. Chiar răsuceam cheia în broască, cînd cineva bătu destul de violent. Mai păstram starea aceea de totală confuzie, deci cu mişcări mecanice şi neclare am descuiat şi i-am spus celui ce bătuse să intre. A dat bună seara, dar nu cu plecăciune ca oamenii de tablă.

— Sînteţi străin ? îl întreb plictisit.

— Da, nu sînt de aici.

— Intrăm în casă, ce zici ?

L-am poftit în camera mea, eu intrînd în cămară pentru a mînca, lăsînd, fireşte, uşa deschisă. Văzînd că nu apar, mă strigă pe numele de familie. Abia atunci mi-am dat seama că n-am pus o adevărată întrebare omului aceluia, care, fără doar şi poate, a venit cu un scop anume. Cu o bucată de cîrnat în mînă m-am întors la el.

— Cred că n-aveţi nimic împotriva faptului că o să mănînc în vreme ce dumneavoastră o să spuneţi povestea. Nu-i aşa că aveţi o poveste de spus ?

— Dacă aş fi sincer, v-aş spune că drumul mi-a făcut o poftă de mîncare extraordinară.

— Dar sînt singur acasă. Toţi au plecat la Andrei şi n-are cine pune faţa de masă, aşa că puteţi începe.

— Îmi place. Acum înţeleg tot felul de lucruri.

— Ce dracu poate să-ţi placă ! l-am repezit.

— Răspunsul, răspunsul dumneavoastră. Cam aşa răspundea şi el. Pur şi simplu surprinzător de-ţi venea să te dai în vînt.

— Care el ?

— Al. Pentru asta am venit aici.

— Grozav. Băiatul ăsta nu ne-a prea scris. Dar aproape n-am observat. Avem şapte copii şi tăcerea lui n-a contat cine ştie ce. Cred că nici nu ne-a plăcut să ştim că-i al nostru. Dar continuă, te aud şi de aici.

— A murit.

— Vreţi să spuneţi că a crăpat ?

— Da. Aici am un geamantan cu ce-a rămas.

— Drăguţ gestul dumitale. Deci, Al s-a dus... L-ai cunoscut bine ? Nu-i aşa că era rău de tot, foarte rău, nu ? Poate că ajunsese îngrozitor de rău. Nu-i exclus.

— Vă mărturisesc că nu înţeleg nimic. Cu adevărat sînt într-o situaţie ridicolă ?

— Da. Într-un fel, da. Toţi oamenii care l-au ajutat şi l-au iubit au înţeles pînă la urmă c-au fost prost inspiraţi. Al le rîdea în faţă îndată ce scăpa de încurcătură. Pur şi simplu le rîdea în faţă, apoi pleca mai departe. Era convins că izbăvirea nu putea veni decît din el, din sufletul lui mare. Pretindea că are un suflet pe măsura celor puternici. Pretindea că sîntem nişte degeneraţi şi că el singur este în măsură să ne poarte sîngele mai departe. Rău şi nebun acest băiat al meu. Mă bucur, ei bine, poţi fii sigur că mă bucur pentru moartea lui. La noi în familie a început războiul. Moartea lui simplifică tot felul de lucruri. Bani n-a lăsat ? N-a lăsat ceva bani ? Nici argint ? Cînd a plecat a furat ceea ce conta. Noi sîntem o familie, poate nu ştiai asta. Ne place argintul, iar el s-a simţit obligat să-l ia pe cel mai preţios.

— Hei, domnule, hei ! Poate n-aţi înţeles că fiul dumneavoastră a murit cu adevărat ? Poate nu vă simţiţi bine ?

— Ca niciodată. Mai bine ca oricînd. Nu vrei să-mi dai argintul ? Nu-i aşa că acolo este argintul nostru ? Dacă nu vrei, atunci de ce-ai mai venit ?

— Ştiţi, eu cred că sînteţi bolnav. Că nu înţelegeţi nimic. Că sînteţi un porc (începuse să urle). Dar trebuie să vă spun că băiatul dumneavoastră a cărpat, dacă vă place cuvîntul, şi că niciodată...

— Lasă asta, ce crezi că ar trebui să fac ? Sînt beat, sînt foarte beat şi foarte tînăr. Şi Bia pretinde că şi eu trebuie să crap. Înţelegi, Bia pretinde să mă duc dracului pentru totdeauna. Şi asta încă nu se poate. Da, tinere, asta nu se poate aşa cum s-a putut cu Al, care a făcut tot ce-a vrut, care a murit cînd a vrut. Îmi place să cred că a murit astfel. El a hotărît tot, tot, tot. Pleacă.

Cînd am deschis ochii cine ştie în ce timp, eram în pat şi străinul speriat şi timp stătea în genunchi.

— Nu pot înţelege, mi-a spus.

Sculptură de Critios şi Desiotes (480—475 î.e.n.)

— Firească că nu poţi înţelege. Nici noi nu înţelegem. Ştim doar că nu se poate altfel. La noi a început războiul. În singele nostru a început o mare răscoală. Poate că aceasta este explozia ce o aşteptăm de mult. Casa este mare, sînt destule camere şi paturi. Alege unul, sper să-ţi ajungă un pat. Dormi, apoi pleacă. Uită tot. Cine ştie ce ţi-am spus despre Al. Uită şi pleacă. Izbăvirea noastră nu poate veni din afară, iar noi trebuie să ne izbăvim. Am trăit drept şi în credinţă. Noi trebuie să ne izbăvim.

Cînd m-am trezit eram pe dusumea, încolăcit în jurul argintului. Da, Al lăsase argintul. Doar în primele secunde n-am înţeles despre ce este vorba. M-am dus să-l trezesc pe străin. Nu mai era. Din nou la crîşmă, din nou Gogu, din nou oamenii de zinc. Acasă m-am repezit în sufrageria aceea rotundă, unde prostul gust al fiicei mele a aşezat o oglindă şi m-am chiorît în ea pînă ce mi-au venit vederile pierdute puţin din cauza alcoolului, pe care-l consumasem năuc, fără plăcere, aproape fără scop, dintr-un instinct venit atît de tîrziu. Eram singur, singur, în mijlocul casei noastre şi-am început să pipăi pereţii, să mă rostogolesc din încăpere în încăpere şi era rece, străin neîmplinit, nu era aşa cum mi-am închipuit şi mi-am adus aminte de casă, de acasă, de războinici, de foc şi mereu era mai clar că totul este foarte serios şi că nu-i glumă, o joacă la mijloc. Da, nu mai puteam să mă eschivez, nu se mai putea face nimic, ruptura se produsese undeva în mine, sau mult mai departe, destul că exista. Nici întoarcerea familiei, căci s-a întors pînă la urmă, n-a frînt acest gînd cald al pierzaniei, ajungînd mereu mai aproape de mine, de senina priveliştе, pe care acuma o am sub ochi, începe chiar de sub pleoape şi merge departe, departe, pînă dincolo de posibilitatea lui „da" sau „nu".

Cînd au venit din Argeş, nici n-au strigat la mine. S-au aruncat în casă pentru a respira aerul fiecărei camere. Apoi cineva a deschis uşa camerei mele. Acesta era momentul pe care-l aşteptam de la apariţia lor zgomotoasă. Trebuia să le spun într-un fel că ştiu totul, că am înţeles totul, şi anume, că fiecare va ajunge aici, la un dor neîmplinit, la ruptură, la o mare răscoală, la pustietate. Îmi întorsesem scaunul de la birou şi aşteptam deschiderea uşii, trebuia să se deschidă odată şi în mîini ţineam două sticle goale, abia le mai ţineam, îmi transpiraseră palmele de emoţie, de groază, aşa că momentul deschiderii uşii m-a găsit contopit cu gîndul şi sufletul despuiat. Mă cuprinsese o căldură binefăcătoare la gîndul că o să arunc sticlele spre ei şi o să se facă cioburi între mine şi ei, pe care deodată, i-am văzut de cealaltă parte a existenţei mele, şi am urlat aruncînd : sînt primul.

S-au spart geamurile de la uşă, sticlele, s-a rupt totul, acum ştiam ce gîndesc despre ei, toţi au înţeles cum stau lucrurile. Cînd am socotit că au pregătit masa, m-am furişat pe uşa camerei de zi şi m-am prefăcut în bătrîn scrîntit, ţopăind aproape, făcînd giumbuşlucuri, topindu-mă de plăcere, văzîndu-i înghemaţi de spaimă. Odraslele, nepoţii mei, înmulţiţi pentru cîteva zile, s-au repezit să mă ciupească s-au repezit în spinarea mea, m-au tăvălit, înghiontit, m-au atacat violent adică, aşa cum ar fi făcut şi cei mari. Am rînjit şi i-am lăsat în pace.

A trecut un an de-atunci. Şi nici unuia nu i-a trecut prin cap să se întrebe dacă nu cumva am avut o stare depresivă că am fost stăpînit de-un gînd puternic, gînd ce m-a determinat să acţionez astfel, dacă pot sau nu pot fi recuperat. Nici de crîşmă nu-mi ziceau nimic. M-au îngropat şi n-au socotit, oh, ce greşeală, că purtînd în mine ceea ce numim cu atîta uşurinţă viaţă, oricînd pot reacţiona la un asemenea tratament, că pot reacţiona violent şi definitiv, după atîta singurătate care la un om de şaizeci şi trei de ani, un fost bleg, deci un om cu multe neîmpliniri, poate deveni putere. Au nesocotit posibilitatea unei acţiuni din partea unui om care nu munceşte, deci a cărui minte e plină de cele mai surprinzătoare idei, care de fapt nu muncise niciodată, căci se utilizase ca o maşinărie, nu ca un om, deci s-a păstrat, s-a conservat în acest mecanism perfect, la care n-a participat cu ceea ce omul are mai de preţ, cu sufletul, şi că acest suflet nu se poate stinge înainte de a se obosi. Tînăr nu poate să moară, asta nu le-a trecut niciodată prin cap. Poate că lucrurile sînt mult mai confuze. Nu mă pot pronunţa asupra unui adevăr absolut. Poate că şi ei aveau motive întemeiate să se rupă de mine. Dar asta nu mă interesa. Căci nu puteam trăi blestemat, cîtă vreme trăiesem în credinţă, de aceea am pornit această aventură totală, hotărît să-mi scot sufletul la mezat, să obosesc adică, să m-apropii de intensitatea unei vieţi pe care doar visele o pot desena, lăsîndu-mă copleşit de stări, de sentimente totale, ca într-o ultimă clipă. Supus unei nedreptăţi de tip nou, am descoperit privelistile acelea de care v-am mai spus, şi nu cred că am încercat vreodată o mai mare bucurie căci îmi simt carnea şi sufletul într-o nemaipomenită transformare, mă simt ca după un somn nenormal, hotărît de cineva care nu-mi este şi nu mi-a fost prieten. Descopăr în fiecare ceas marea nedreptate, trădarea sîngelui, încrederea, oarba încredere. Iar dincolo de toate astea, cîţiva oameni, cît o lume. Nopţi în şir sub acelaşi acoperiş cu ei, mereu trecînd din căldura rachiului, în răceala unei minţi curate, de om tînăr, zile de prelungi farse, care nu se puteau sfîrşi decît rău, rău de tot, căci simteam în mine izbînda adevărului care păşea molatec iar cert, scîrbos de molatec, astupînd tot, absolut tot, explicîndu-mi viaţa.

Apoi am hotărît să mă supun şi să mă las copleşit de adevărul acela molatec şi rece şi scîrbos şi a venit o stare extraordinară, de zgomotoasă împlinire, plutind pe verticală, mereu mai sus, depărtîndu-mă de exactitatea raporturilor dintre lucruri, se împuţinau gesturile, totul devenea sugerat, stilizat, rămînînd doar ochi, ochi, ochi ca nişte găuri negre şi albastre, o lume care probabil îmi aparţinuse de întotdeauna apoi cu o mişcare lentă am desluşit realizarea. Şi atunci, oh, cît de tîrziu, cu cîtă trudă, şovăială şi părere de rău, am acceptat că-i urăsc din tot sufletul pe toţi cei de singe cu mine, de altfel pe singurii oameni pe care vreodată i-am cunoscut. Era momentul ratificării adevărului acela inform şi rece, din afara vieţii, împotriva vieţii, care mi-a închis ochii, uşor, uşor, şi îndreptat şira spinării, pentru a pronunţa condamnarea la moarte a celor de singe cu mine, a celor care nu s-au gîndit niciodată că pot reacţiona violent şi definitiv spre echilibrarea forţelor răului şi binelui, pentru a putea ieşi în faţa lui Dumnezeu ca un om drept şi îndreptăţit. Devenise clar că doar prin distrugerea lor, prin hotărîrea mea, binele şi răul se vor simţi destul de bine în cumpănă, spre izbăvire.

*

De jur împrejurul casei sînt case, iar dincolo de ele aproape din grădinile lor încep munţii care înconjoară cu severitate această mică depresiune unde am ajuns rătăciţi de gloată. Pe aici nu bat vînturile, n-au de unde veni, dar chiar de-ar veni, n-ar avea unde se duce, nici unde să te uiţi n-ai aici, totul este concret, ochiul se opreşte în zăpada piscurilor, nici un gînd, nici un dor nu poate să se salte. Aici te înăbuşe cerul de plumb al nopţii, liniştea goală a zilei, nu poţi să cînţi, nici să te prăbuşeşti, aici nu te afli în libertate, nu-ţi poţi imagina un cal cuprins de pofta zborului. Mai mult, Bia a inventat zidurile, sînt aproape vechi acuma, e foarte cald afară, e vara, gazonul din curte proaspăt, de un verde violent, aşteaptă enorma umilinţă care nu va veni niciodată. Nu plouă, nimeni nu vrea să moară în aceste locuri.

Mă obişnuisem să mă urc pe acoperişul magaziei de lemne, şi să mă perpelesc la soare, abandonîndu-mă căldurii lui, unei nepăsări la care nu avusesem acces pînă atunci. Ştiam ce am de făcut, vreau să spun că ştiam foarte precis şi asta-mi dădea o certitudine, un fel de înţelegere a lucrurilor. Trebuia doar să am ceva răbdare, pînă ce vor veni cu toţii pentru a mînca curcanii cumpăraţi de Bia, încă din toamnă. Cred c-abia atunci, în zilele petrecute pe acoperiş, am ajuns la acea insensibilitate pe care o reclamase prietenul lui Al, cel cu lingurile de argint. Poate că ajunsesem acolo unde vor toţi oamenii să ajungă, la o dulce înţelegere a lucrurilor, cu binele într-o parte şi răul în altă parte, gol şi puternic şi slab şi singur fără amestecul cetei, fără mistere, acolo unde nu vezi decît pajişti, grozave pajişti, frumos rezolvate plastic, pajişti fără oameni, fără animale, pajişti pur şi simplu, iar din cînd în cînd, întorcîndu-mă de pe o parte pe alta, o vedeam pe Bia trebăluind prin curte mereu agitată, ţipînd la porci sau la păsări, sau pe Miluşa, fiica de la oraş, care-şi luase concediu, citind în şezlong sau dormitînd în şezlong, plimbîndu-se pe gazon sau privind straniu la tot ce o înconjura, la mine chiar, străduindu-se parcă să înţeleagă ceva care nu ajungea în mintea ei decît sub formă de boare.

Din cînd în cînd, în curte năvălea inginerul şi striga cîte ceva apoi îşi lua fiul în braţe şi alerga la maşină lăsînd-o în poartă pe Oara care dorea să fie văzută de oameni conducîndu-şi bărbatul care a avut cea mai mare căutare în sat şi pe care-l luase ea. Existau mai departe, fără nici un gînd pentru mine, ajuns sus pe acoperişul magaziei de lemne, de parcă niciodată n-aş fi deschis poarta să plec la primărie, de parcă niciodată n-ar fi bătut oamenii în poartă pentru a mă solicita, sau pentru a mă răsplăti, în felul acela specific oamenilor de zinc.

Bineînţeles au venit cu toţii în aceeaşi zi, aproape două duzini de suflete gălăgioase. S-au năpustit în curte, răscolind toate cotloanele, sporovăind şi lăudîndu-se. Eram pe magazia de lemne, toropit de căldura soarelui, indiferent, total împăcat. De acolo de pe acoperiş nu i-am auzit să se vaite de oboseală. Era chiar să observ că-s viguroşi şi gata să trăiască mulţi ani. Într-un tîrziu,

(Continuare în pag. 5)

GEORGE ŢĂRNEA

Elegia canarului

Aş avea răbdare
Să mai cînt la semn
Pentru cămătarul
Cu saboţi de lemn

Pentru precupeaţa
Coliviei reci
Aş avea răbdare
Să trăiesc în veci

Menuet-sentinţă
Spînzurat de tot
Aş avea răbdare
Să trăiesc ce pot

La un pas cu gîndul
Îngheţat cavou
Aş avea răbdare
Să trăiesc din nou

Aş avea răbdare
Doamne ce-aş avea
Să mă văd odată
Fulg de cucuvea

Elegia visului

Piatră peste piatră
Prismă de opal

Tencuieşte caii
Călăreţul pal

Unghiile-n lună
Hârţuiesc tîrziu
Cruciaţii ploii
Miezul străveziu

Cărămida-suflet
Aşternut găsit
Cioburi de zăpadă
Leagăn părăsit

În gogoşi cărunte
Fluturâ un vals
Şi se dă cu morţii
Călăreţul fals

Vinele cu vinul
Vinovatul corb
Si-o pierdut potcoava
Călăreţul orb

Scorburoase hamuri
Iarba fir cu fir
Doarme călăreţul
Clipei de safir

Elegia cocorilor

Dele-mi toată toamna
Prăduiţii pruni
Laşităţi polare
Sîmburi gol şi bruni

Dele-mi călăuza
Castelană-n van

Desen de VERA HARITON

Şi mai multe drumuri.
Sus lîngă tavan

Să mă pot preface
C-am avut ce da
La sorocul tîmplei
Între nu şi da

Rînd pe rînd arginţii
Cumpenei adînci

Vîntul peste mare
Şi mai multe stinci

Filfiitul rînced
Ţipătul prelung
Dele-mi-le toate
Cîte nu-mi ajung

Elegia cruciadelor

Domnişoară moară
Domnule morar
Fie-vă răbdare
Şi veniţi mai rar

Că de-o fi să cadă
Peste bobul meu
Zarurile voastre
Sînt aici mereu

Dar lăsaţi-mi pleava
Pret de-un împrumut
Să-şi mai culce ochii
Pe pămîntul mut

Să-şi mai dea cu puii
Printr-un ger înalt
Pînă cînd s-o scurge
Timpul celălalt

Mie că sînt singur
Tot n-o fi nimic
De-mi lăsaţi legenda
Ori un cerc mai mic
Dar lăsaţi-mi şerpii

Cruzi aşa cum sînt
Să-şi tirască încă
Nunta prin pămînt

Pietrele să-şi lege
Rodul veninos
Într-o geană blîndă
Piatra altui os

Caii şi rogozul
Fosnitoare căi
Să-şi mai vîndă bruma
Şingelui prin văi

Mie grădinarul
Prea bolnav de spini
Tot nu-mi treceţi partea
Jertfei din grădini

Dar lăsaţi-mi crinul
Slugă şi stăpîn
Să-şi mai lege carnea
De pămîntul spîn

Ierburile scunde
Cîrtiţele mai
Să-şi petreacă somnul
Caldului norai

Mie fantezie
Pentru eşafod
Mi-e acelaşi zarul
Între beci şi pod

Dar puteţi pricepe
Cît mă simt de laş
Domnişoară coasă
Domnule cosaş

MIHAELA MINULESCU

Adormise la maluri

Marea culcă valuri peste tărmuri
umede tărmuri transpirînd culoare
mult mai sus, mult mai sus zboară fluturi
pe noi ne arde lumina de soare ;
mereu readuși spre spuma de val
regăsim calm atavice duhuri,
spirale-nălțate din umede sufluri
undeva în blindul și verde profund
ce umple neundele mării
voci cumplit de-ntelepte se-ascund
tăceri paartă lungul chemării
Mult mai sus, o, mult mai sus zboară
fluturi
Și curg amiezile topite-n ceață
vag agățate în alge.

Catren

Repaos lung pe coastă
îmbălsăma pămîntul
vrea marea să respire
culeasă într-o scoică.

VASILE PETRE FAȚI

Pierderile

★

Poartă pe umăr plînsul meu
ca pe un ulcior și nimeni
să nu știe munca mea
din lacrimi și unde pe o vale
de senin cu o glugă a morții
umblu și fără putință de a mai cînta
și fără preț pentru odihna
ce se cuvine, în toamnă
sînt lîngă o groapă de adevăruri,
în rapită îmbrăcat,
cu un sul de otravă în mînă,
o slugă a cerului.

★

Mireasa mea, trasă de lebede
e această zi și un sfîrșit
și o stemă a morții
e în urma noastră. Aproape singur
trădarea mea roșie
îți cade la picioare,
o cumpănă a nopții ne ține sufletele
ca îngerii dormind pe pachebuturi,
toate cărările intră în fîntîni,
patlagina crește pentru noi
și eu acum peste moartea mea suflu
ca peste dafinii,
viu să mă nasc.

GEORGE JITESCU

Cîntec la Styx

Riu ai fost ieri
Monstru de fier, —
De fier de piatră
Piatră de vatră,

Nu ai iubit
Nu ai murit
Nu înflorești,
Nu înflorești.

Poate-ai fost om
Poate demon
Poate secure
Care o duce
Duh în pădure
În loc de cruce,

Luntre de os
Viață ponos
Vis amăgit
Dor împietrit

Piatră de vatră
Foc fără lemn
Lemn fără semn
Luntre de fier,
Luntre de piatră
Stea care latră
Veac searbăd gol
Faptă, obol —
Țipă — simbol.

Vis cu corn

Vis cu corn de rubin și copite de aur
S-a pierdut între dealuri, —
Vultur leu minotaur
Orgiac demiurg rumegînd idealuri ;

Treizeci și nouă stele negative dorm
În ciorchini jertfiți părăsiți lîngă vie
Negru alb ruginiu gînd inert zămislind
O femeie albastră stihie,

Roșu gri galben gri negru alb
Ciob de lut în amurg strălumină,
Poartă-n cîmpuri de jar brumă albă rugină
Psalmodiind nebunie :

„Să nu crezi, — cine vede-n sfîrșit învierea
Dragoste pierde,
Nu se înalță nu cade, — înmulțește-n
Văile rugului verde tăcerea..."

... Să nu crezi ! — Caste hoinare,
Greieri de gheață, -n țărînă duc acest vers
Larg vertij policrom din coline se-nalță :
Paradox — adevăr — gri, — zero univers.

GEORGE VRÂNCEANU

Mit cu tauri

Cîndva mi-era frică de tauri
tata mă chema să le mîngîi coarnele
și să-i pasc dincolo de iarba fiarelor ;
La amiază scrijilau cu copita
și sărutau pămîntul,
eu țineam mai mult la acest obicei.
Acum nu mi-e frică de tauri
și tata nu mă mai cheamă
să le mîngîi coarnele,
mă trimite să-i pasc dincolo de dincolo,
descîntînd în scoică la poarta apelor
uit de tauri
seara așezînd-o-n ureche
aud urmele cîntînd
și-i găsesc bătîndu-se,
apoi fluierînd îi întorc pe-o nouă cărare
rumegînd cu burțile pline de stele.

Debut: ION BLEDEA

capătul reptila

Bărbatul se războiu cu luare-aminte și își cîștigă femeia. Știa că a păcătuit, bărbatul. De aceea nici nu se grăbi la bucurie ci își dezmorți capul în pumni, ros încă de îndoiala cîștigului. Trebuia să-l țină norocul multe zile în șir ca s-o poată duce la capăt pe ea, nevasta.

Seara începu să-i mănînce. Întîi de la cap. apoi din ce în ce mai jos pînă cînd nu mai erau unii pentru alții de-atîta întuneric, ce întuneric ! Gloabele se băgau în el și-i rontăiau temeliile ierboase. Cei de voiau să adoarmă le alungară mai în adîncuri, întru visele lor. Bărbatul adormi cu lupta în cap și nu visă altceva decît pe ea, lupta. Cum cel de avea înainte femeia sosise acolo în vale bucuros de capăt. Cum el de așteptase zile fără numărătoare a rînjit sărind la cel nou venit luminat de amorțeală. Cum a răcnit pumnalul între coatele celui de sosise și cum mortul era mînjit de sînge și de plăcerea scăpării.

Se întorcea în somn nici el nu știa pe unde. Toate marginile i-au măsurat pămîntul și era pămîntos în somn. bărbatul. Spre dimineață gloabele s-au adunat amîndouă către ei. Nevasta se strecură cu degetele-i prin păr și se trezi pieptănată, terminată, gata de drum. Bărbatul se zvîrcolea încă în somn. somn păcătos. Ea îl scoase afară, de sub cer tot sub cer. de pe pămînt tot pe pămînt. Trebuiau să se gătească de drum și nu-l putea lăsa în capăt pe cel cu care o va lua acum de la început.

Bărbatul își zornăi brațele în jur, strînse gloabele lîngă căruță și le legă strîns. ca pentru drum lung. Atunci își aminti de el, mortul.

— Da unde-o fi, nevastă ? scîrții. Era ici, în iarbă.

— L-or fi ros caii, glăsui ea uitîndu-se întors și uită apoi ce-a zis.

Drumul lung urla departe și aproape, peste tot. Bărbatul lămuia la butucii roții să vadă dacă țin. Și țineau ei, butucii și se umflau la nevasta care-și mulgea laptele la marginea drumului, că după păcat murise ăl de-avea cîteva zile de scîncească pe lumea asta și-acuma laptele o îndurere și-o închiricea de tot, rău. Înainte de ducerea spre capăt trebuia să se ușureze. Cei doi plozi ce-i mai avea se holbau la ea cu mucii la nas, întorcîndu-se din cînd în cînd spre noul bărbat care muncea și se gîndea la nimic și cotrobăia nicăieri și se gîndea mai la urmă că nu vor ajunge acolo decît nici el nu știa cînd. Gîndea că mortul le va sta în cale pietros cum e și butucii nu vor ține la atîta trecere peste morți. Nevasta nu știa unde a dispărut mortul și nici nu-i păsa ei, nevestei. Că omul om e și mort și viu și dacă ăla de era primul n-a murit de tot va muri cînd vor trece cu căruța peste el. Că dacă nu va muri nici atunci de tot va muri totuși mai tare și vor trece încă odată peste el sau de cîteva ori sau pe tot drumul dacă va fi nevoie. Că drumul va fi lung și atîtea hurducături vor zdruncina carul. Că Dumnezeu e mare și vede și nu lasă lumea să se prăpădească decît dacă potopesc păcatele în ea și cu un păcat nu se face gaură în cer și nici în pămînt că în cer nu se poate de Dumnezeu și în pămînt de morții lui Dumnezeu și-al dracului și pe pămînt de viii nimănui. Așa gîndea ea, femeia, gîndindu-se la urmă că gîndește și mirîndu-se aievea de așa minune grozavă. Era ea femeia cu urîciune dăruită de creator pînă la părțile ei importante dar ținea la toate cum nu țin altele și cu ăla primul care voia să-i încurce sau ea credea că voia să-l încurce pe ăl al doilea avusese trei plozi da unu murise în păcat și n-aveai ce-i face. Atunci femeia gîndi mai departe și se sperie de tot. rău. Că plodu ăl de murise a fost și el o bucată de om și adăugat ăluia de murise în păcat vor fi doi și dacă amîndoi n-au murit de tot hurducăturile vor fi de două ori mai gălăgioase și s-ar putea ca din două păcate să se mai nască unu. că s-a mai întîmplat.

Muncea bărbatul pe toate brîncile pentru bunăstarea femeii. Minuni în capul lui mai rar așa minune dar gînduri veșnic în mințile sale. Morții nu-i stăteau în cale dar se temea de plozii încă vii care rontăiau acum nu știu ce ca să-și astîmpere foamea și ochii. O foame de toate cele pămînțești îl cuprinse atunci și pe el și dădu încolo gîndurile. Scoase din fundul carului o desagă pe care o avea tot din păcat și-o aruncă în iarbă, ciuntindu-și din norocul avuției. Plodu ăl mai mare se chinui cu băierele cunoscute lui la toate înnodăturile încă de cînd știuse și el ce-i mîncarea acestei lumi și că ea nu se găsește numai în țițele mamei. Bărbatul se uita la el și se-ntreba dacă ăsta va muri sau cel de așteaptă cu labele la gură. Că dacă nevasta se îndoia încă de păcatul care urma el era sigur și mai știa că nu va fi singurul. Că păcatele se trag unul după altul și nu le mai poate opri nimeni.

Mîncară fără să fie aproape de ei ci undeva departe unde lumea e atît de nu știu cum încît oamenii nu știu nici măcar dacă sînt sau nu. Cepele scîrțiiau în dinți dar zgomotul era departe de auz și aici unde erau ei era numai o foame fără culoare și nu se gîndea nimeni de ce fel e foamea asta. Pe urmă s-au ridicat din iarbă acolo unde erau cu adevărat, scuturîndu-se de negîndire, și mortul, morții apărură din nou în două din cele patru capete. Și era mai grea scăparea de morți decît de vii, că viii mestecă și-i auzi dar morții uneltesc opriri în drum și tac deopotrivă cu moartea. Și-i părea rău bărbatului că în curînd vor mai avea un mort în capete. pe nu știu care din plozii ăștia și se temea ca nevasta să nu se sperie de drumul greu ce va urma și să nu-l lase singur.

Atunci de nu știu de unde îi veni siguranța că singur nu poate rămîne pentru că ar muri și ea și el pe drumul ăsta lung și încă două păcate l-ar supăra pe Dumnezeu și se gîndea că ea știe lucrul ăsta. Că dacă n-ar ști n-ar sta acuma cu capul pe gînduri trăgînd și torcînd cîte unul în acest afară plin de ei. Că unul singur n-ar putea umple acest afară pentru că ar fi prea puțin și lumea asta mare pe lîngă acel puțin ar fi mult prea mare ca să mai țină seama de el. Că atunci și lumea asta ar fi sau n-ar fi pentru că în ea acel puțin n-ar ști dacă este sau dacă nu este și nici nu l-ar interesa dacă știe sau dacă nu știe și nici să te intereseze n-are ce.

Și dădea înainte spumegînd, bărbatul,

Plodu al de desfăcuse desaga aruncă înapoi în ea ce mai rămăsese și-i trînti o privire bărbatului care stătea cu ochii dospiți privindu-l deloc. Și îl cuprinse nenorocitul de drum și pe el, cu necazul. Gîndea că ochii bărbatului ăst nou ar fi taman buni de călărît. Că dacă s-ar mai umfla puțin ar ține și căruța. Și mai gîndea el plodul că la noapte va călări pe o gloabă pînă în lumea aceea în care fusese cînd mîncase și va încerca să se reintoarcă cu zgomot să vadă dacă nu se va prăpădi acel loc fără gînduri și sec și în care nu știi dacă ești sau nu ești și nici nu te interesează dacă știi sau nu știi. Dar el era de pe acum sigur că zgomotul copitelor va dărîma lumea aceea și nu-i va vedea ruinele pentru simplul motiv că ele nu vor fi și chiar dacă vor fi va fi noapte și abia aștepta plodu să sosească picla aceea neagră care era acuma de cealaltă margine a pămîntului. Își dădu apoi seama (o seamă mică, de plod) că nu va ajunge acolo pentru că nu va merge și nu va merge pentru că nu există mers acolo. Și îl lăsă baltă pe acel acolo ocupîndu-se de acest aici unde se făceau păcate și rînchezau gloabele și acest aici exista totuși și nu se năruia nici o fărîmă din el. Nimeni nu era gata dar bărbatul chiui de plecare și toată lumea acestor nimeni se urcă în car și așa părăsiră capătul, negata fiecare dar grăbindu-se.

S-au dus pe rînd să facă jurămintele. Fu prima femeia și, în timp ce ea își desnoda cuvintele din gît, ceilalți simțiră că asta se cuvine, femeia să facă întîi jurămintele. Al doilea fu domnul cu carte, știa el că timp îndelungat trebuie să stea cuviința pe cap și că nu arar prinde ea rădăcini în astfel de cazuri. Urmă omul cu cruce pe piept pe care-l dădu Dumnezeu în clipa aceea și ceilalți se minunară, oricum trebuia un om cu crucea pe piept spre care să-ți înclini sufletul în cazul cînd se ivesc cazuri de suflet. Jurară ceilalți pe crucea acestuia, ca toată treaba să se termine mai repede, și, precum era normal, plecară într-acolo, femeia, domnul cu carte, omul cu cruce pe piept, ceilalți, gata jurați în întregime pe toate cele sfinte avute la dînșii sau în alte părți cu care nu-și bătură capul în acele clipe.

Făcură cîțva pași bravi, cînd tot femeii îi veni ceva în minte, ceva așa, ca o piatră, i se izbi în minte. Că ei juraseră toți, dar nu se rugase el, cel cu căluțele și cu limba tălată. n-avea cum să se roage, dar Dumnezeu aude orice fel de rugă, fie ea cît de îngropată în hăurile cărnii și dacă nu aude o simte, sau oricum, face El ceva cu ea, pentru că o rugă nu poate fi lăsată așa pe toate drumurile ca și cum n-ar fi, sau ca și cum ar fi ceva bun de lăsat pe toate drumurile. Așa că se întoarseră cu fețele spre cer, da-ntîi îl întoarseră pe cel mut, fără limbă care nu putea pricepe despre ce-i vorba și nu putea întreba despre ce-i vorba pentru că n-avea cu ce și pentru că oricum vorbea își bătea joc de el în lipsă de ceva mai bun de care să merite să-ți bați joc, să-ți bați joc pe merit. Femeia îl prinse de legătura mîinilor și întinse-în sus, dar el se uită la femeie nebănuind că-l uită pe Dumnezeu chiar în minuta aceea, își aminti de El doar după ce văzu bine de tot femeia, atunci își aminti de El și începu să priceapă despre ce-i vorba, nu despre ce-i vorba ci despre ceea ce nu-i vorba la el, la el la care toate nu-s vorbă, și nimic nu încearcă să fie vorbă, să facă cineva pe vorba măcar așa, în batjocură. Își înhață căluțele cu dinții și în clipa aceea i se desnodă ruga din cap clecînd spre Dumnezeu iar el începu să rîdă (să rîdă, fără rîs, mușteste, pentru că nu se poate rîde cu degetele și chiar dacă s-ar putea mîinile lui ar fi legate cu lanțuri și rîsul nu s-ar vedea din cauza zornăitului), începu să rîdă gîndindu-se că acea zi e sfîntă pentru că e prima zi în care Dumnezeu primește o rugăciune de la un ins cu căluțele în dinți, de la un ins care nici măcar o rugă nu-i în stare să smulgă dintr-insul ca toată lumea, care nu e în stare decît să-și desnoade o rugăciune din cap o singură dată înainte de spînzurare, în ziua aceea, pentru că aceea era o zi mare ziua în care lui i se desfundase o rugă din cap și plecase spre Dumnezeu iar Dumnezeu o primise ca pe o rugă sănătoasă. strigată în gura mare la amiază cînd te vede lumea și-ți pipaie credința cu degetele asudate și imputite de muncă.

Limbi îndestule aveau ceilalți, gurile rămăseseră desfăcute și se vedeau limbi îndestule cu care orice om s-ar fi mulțumit, chiar și ei erau mulțumiți, oamenii, ceilalții. Cel mult rămăsese doar cu urma limbii, un ciot care e și el tot un fel de urmă, parcă suferise de o îndată lepră. una care i se vîrîse în gură și se cărbănise șutindu-i limba și lăsînd doar un ciot cu care nici măcar nu poți înjura așa cum se-njură, în urechile tuturor, ci trebuie să-njuri în gînd. să-ți imputești gîndul cu-njurături de feluri înmulțite.

Femeia îl ridică de subsioara pînă cînd îl văzu ridicat, apoi își reluă locul în capul convoiului, pentru că era într-adevăr femeie, în capul convoiului ca o pălărie pe un cap de reptilă , neagră cum n-a fost și nici nu e, un fel de reptilă cu pălărie împodobită pe cap. încărcată cu flori de catran ca să ne aducă aminte și de catran, din cînd în cînd.

Stătea în capul coloanei și făcea cîte-un pas rupt parcă din inimă, ceilalți o urmau precum se știe, ăl cu catușele fiind ultimul, era coada, o coadă mută și sunătoare la care capul se chiora din cînd în cînd cu doi ochi puși acolo ca să fie. ochi care aruncau niște priviri cu totul altfel, în locul unor priviri care nu pot fi pentru că n-au cum să fie în astfel de ochi. O reptilă care-și ducea coada la moarte convinsă că-i va crește alta cu limba-ntreaga și cu o steluță rotundă în loc de inimă, o coadă crescută cu o steluță rece în piept care să nu-și dea seama că în lume se face amor, cărcia să nici nu-i treacă prin minte că acest amor îi poate bîntui în gură cînd e capul de față, femela din capul reptilei, mai ales atunci cînd el nu bîntuie într-o gură cu limbă ci-n una fără, ciuntă.

Toată afacerea se clintea leneș gîndindu-se la cîștig. cîștigul va fi mortul, desigur, îl vor cîștiga ei cumva, trebuie să fie în lume un arbor bun pentru spînzurătoare, arbor, pe care să poți spînzura, atîrna, orice fel de trup. chiar unul fără prea multă vorbă. Arborul trebuia să fie, oricît de tîmp, dar arbor, în care să poți atîrna un mut cu negură-n creieri, nu sunt un mut care-ndrăsnise amor în fața femeii. el. mutul, îndrăsnise amor așa. mușteste, nu-l spuse cum se spune ci-l îndrăznise. știa asta ea, femeia, știa asta chiar atunci cînd făcea jurăminte, jurase că mutul îndrăsnise amor în fața ei. el, mutul. Domnul cu carte nu vói să creadă și jură pe cealaltă parte dar îi păru rău, Dumnezeu dădu chiar în clipa aceea un om cu cruce pe piept. Dumnezeu n-ar fi dat pe gratis un astfel de om dacă femeia ar fi gîndit sucit în fața crucii. Apoi mai erau ceilalții, cei care juraseră pe crucea celui dat de Dumnezeu juraseră hîit dar juraseră, tot ca ea, femeia. Așa că trebuiau să meargă, trebui să meargă, neagră. reptila. Să-și lase mutul mort, să se-ntoarcă vreodată, să se reîntoarcă cu mutul lăsat acolo, mort, pentru că în fața acestei femei din cap a-ndrăznit amor, fată în care alții nici nu gîndiseră amor, necum să-ndrăznească.

Dar pînă la arbor mai va, ce arbor, nici un arbor, poate că din vîrf vor vedea ei ceva. vîrfurile arată întotdeauna o însemnată parte pămînteană. Locul de-aici era stors de orice semn, ce semn, putrezeală, femeia era-n frunte și se mișca reptila, încă. Dar în vîrf ajunseră-n neorînduială, femeia sosi printre ceilalți, omul cu cruce pe piept avea mai departe cruce pe piept, domnul cu carte șosi și el, mutul nu era dar fu mai tîrziu, pentru că n-avea rost să nu fie. Nu văzură arbor nici acum, dar o speranță cu frunze îi mîji femeii în cap, cu frunze. Dar mai era mult de mers pînă la frunze. reptila plecă iar, minunație (în cer adia un val de apă, după un timp își făcu de cap, valul). Căluțele . rămîneau mai în urmă, mutul era o soață de nădejde, în urmă, era ca o-ntrebare împrăștiată pe-acolo și călcată-n picioare tot de el, apoi se grăbeu lipindu-se iar de reptilă și aceasta era răspunsul, un răspuns bun ce carne încă vie, pe care îl dădea tot el prin el cel încă viu.

Cînd ajunseră la frunze trecuse un timp (ba poate chiar mai mulți timpi), se simțea un fel de îmbătrînealâ peste tot, o-mbătrînealâ ca niște veșminte rupte, atîrna, frunze multe erau dar ei voiau arbor, nu poți spînzura un om de-o frunză, fie ea cît de frunză, înghesuită în oricîte alte frunze. Erau multe frunzele. un fel de vale, musteau ape la călcătura piciorului, ape cleioase, parcă toată sarea din străfundurile pămîntului s-ar fi pus să sculpe într-acolo, urît, umflîndu-și pîntecele, Mai înaintară și era un fel de nămol, urît și acesta, nămolul. Călca reptila, femeia la-nceput, i se vedeau urmele-n nămol, urme ca niște guri deschise, venea apoi omul cu carte punînd alte guri peste gurile femeii, peste nămolul femeii. peste gurile lasate-n nămol de picioarele ei. ale femeii. Omul cu cruce pe piept simțea pecetluind aceste sărutări, se auzea din cînd în cînd cîte un pleoscăit uman și atunci simțea omul cu cruce pe piept că se mai poate pricepe ceva, dacă vrei să pricepi. Și el, mutul, săruta aceste guri, el trebuia să iubească mai mult pentru că nu-i oricînd vreme pentru așa ceva, el, trebuia să înoade în sufletul fiecăruia cîte-un sărut de nămol, de asta mai era el în stare, el, pe lumea asta, de asta, căci pe unde va se gîndeau cu toții la arbor, nu cu mintea-ntreagă ci doar cu malul minții, cu plaja ei, pe care stăruie arbori minune, gata să-și încline craca pentru un gînd de spînzurare. Femeia rîdea-n cap și reptila-ncepu să bîțîie cu spor, neagră reptilă. Rîdea, ea, femeia, uitase că trebuie găsit un arbor pe cinste, rîdea de parcă însuși arborul, gata găsit, fără vreo căutare, ar fi venit în fața crucii, să facă-n locul ei jurămintele, gata găsit. să-l pipăie cu o ramură, cu acea ramură pe care mutul poate atîrna fără grijă, în voie. Să-l pipăie cu o ramură pe Crist, pe-acel Christos care se bălăngănea la pieptul omului cu crucea Un Christos, Christos la locul lui. Un Christos care simțise mîna Domnului, pe pieptul unui om trimis de domnul.

Și apăru primul arbor dar apăru slut și hidos, femeia se uită la el ca la un animal, ca la un om, unul care s-a stins sub ochii ei cu o glumă proastă-nhămată-n gură. Urmară apoi mai arbori, arbori de lume, ochii căutau în jur craca, împrejurul se clătina de oferte, nu căuta o cracă de care să-l atîrne ci o cît de cîtă umbră de care să atîrne procesiunea. Pămîntul era secos, sec, se opriră. Mutul trecu în mijloc, nu pentru că-i stă bine-n mijloc unui mut ci pentru că reptila se-nvîrtise-n jurul cozii și mutul era-n mijloc.

Se hotărî o nouă-ngenunchială, femeia făcu începuturile pentru că era bună de-nceputuri, femela. Toate fură ca la-nceput, domnul cu carte, omul cu cruce pe piept pe care-l dăduse dumnezeu cu mult timp înainte, ceilalții. Apoi, la urmă, mutul, pentru că era mut și-ndrăznise amor, mutul. Îngenunchie în fața omului cu cruce pe piept, ca să fie mai aproape de christ, omul cu cruce pe piept stătea și el, stătea, îngenunchiat. Mutul îl privea, îl privea pe Christ, se ruga și el, mușteste, nimeni n-auzea ce zice el, mutul, pentru că mutul nu zicea nimic ci privea-n ochiul lui Christ, ochiul, ochiul. Se-ntîmplă atunci o-ntîmplare cu totul întîmplătoare, se-ntîmplă, căci cel gata de spînzurare privea pe mai departe ochiul lui Christ, mult. Acesta plesni și mutul privea mai departe, curgea sînge dumnezeiesc din el și mutul îl privea, mutul. Apoi se-aprinse, crucea, se-aprinse, fu ca o scînteiere, femeia văzu că crucea e de lemn, lemn de care jurămintele nu se lipesc. Dar omul cu cruce pe piept nu aruncă crucea, pe el îl dăduse Dumnezeu cu cruce pe piept și n-avea rost s-o arunce pentru că el era omul cu cruce pe piept și dac-ar arunca-o el n-ar mai fi, n-ar mai fi omul cu cruce pe piept, n-ar mai fi deloc. I se aprinseră vesmintele curgîndu-i în jos, apoi i se aprinseră pletele, i se aprinse craca de din sus, cea pe care voiau să-l spînzure, fumul se urcă spre Domnul, se-aprinse-n jur totul, femeia rămînea stinsă, capul trebuie să ardă întotdeauna la urmă. Ceilalți ardeau, mutul mai privea ochiul lui Christ, ochiul nu mai era acolo, plesnise demult, el îl privea totuși, foc. Femeia își dădu seama că ea va arde la urmă, cel fără limbă se-aproprie de ea uitînd de Christ, se lipi de ea, jos, era pămînt uscat și bun de făcut amor, pămînt pe care se putea face amor și mușteste. Ei, femeii, i se aprinseră gîndurile în cap dar voia mai departe amor, părul îi ardea, amor voia pe mai departe, pielea-i crăpa mustind peste trup, încă amor, muri și mai voi încă amor dar i se închiseră ochii și sufletele de parcă era moartă și-ntradevăr moartă era dar voi mai departe amor.

Friza templului A din Priniос — sec. VII—VI i.e.n.

priveliști grozave priveliști

(Urmare din pag. 4)

mult după ora obișnuită a prînzului, a început clinchetul argintului, au început să se certe pe locuri, soarele încă mai era sus, bătea ușor oblic, blînd. nici pic de vînt, era o zi minunată, de rai. Cînd i-am văzut pe toți într-o anumită ordine. de jur împrejurul meselor din curte, un om mare, un om mic, o femeie, un bărbat, salivînd, cu fețele năucite de bucuria revederii mi-am simțit ceafa fixată de mii de ace, șira spinării străbătută de un fior neîncercat pînă atunci. M-am înălțat mai mult, apoi am ajuns să stau pe coamă, desprins de orice responsabilitate. Primii au fost oamenii mici, ei m-au văzut prima dată, apoi părinții lor, și gata. au pornit să rostogolească butoiul cu rîs și chiote strigîndu-mă, chemîndu-mă între ei, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, de parcă nu mi-ar fi nesocotit posibilitatea de a reacționa violent și definitiv. Ceafa încă mi-era fixată în stinghii, răcoarea din măduvă persista, fermitatea cu care păstram hotărîrea, venea de undeva, de departe. Cineva s-a repezit să-mi aducă o scară pe care am coborît în picioare, fără să ezit. V-am mai spus doar că sînt un om înalt. dacă șira spinării este destul de întinsă și nu era altfel în ziua aceea atît de mult așteptată, de blîndă. Văzîndu-mă astfel, atît de diferit, de sigur, cu ochii ascunși sub sprîncene, ca niște animale perfecte au înțeles că ceva nu-i în ordine. S-au răsucit spre mine, ca la o apariție, luînd poziții cuviincioase. aproape sfielnice, gazonul moale de sub tălpile desculțe ceda plăcut răcorindu-mi degetele prea încinse de țigla acoperișului. Comunicam cu fiecare în parte. Mă supuneam orbește puterii izvorîte din umilința atîtor zeci de ani. iar împreună îi supuneam pe toți. Eram perfect conștient că pot obține de la ei orice, mă vedeam cu adevărat un cap de cuib în stare să apere, să atace, eram sigur că omenește totul este în ordine, dar pînă atunci nu fusese nimic omenesc între mine și ei, sau cel puțin asta credeam, de aceea nici reacția lor de-acuma nu era omenească din punctul meu de vedere. Animalele au simțit că mi-am însușit prin umilință dreptul de a-i supune, deci nu aveam de ce mă opri la aspectul omenesc al lucrurilor. Și-atunci, imediat după ce-am exclus latura omenească, iertarea, împăcarea, abandonarea fermității, excluzînd deci orice îndoială asupra gestului ce aveam să-l fac spre sfîrșitul mesei, la ceai. mergînd în bucătărie după samovar, așa cum este obiceiul de acasă, ca cel bătrîn să pună ceaiul cînd se-adună neamurile. pentru a aduce un samovar ultim. atuncea zic, în acel moment de totală relaxare, de totală înțelegere, doamne, și nu mai aveam decît trei pași pînă la masa prelungă, s-a deschis poarta cu un scîrțiit îngrozitor, eram cu fața spre poartă, dezvăluindu-l pe Al, cel cu argintul, mortul, cel ce după mintea mea se-aruncase în viață pentru a se stinge. Nici un moment n-am fost tentat să cred că-i o vedenie. după cum nici atunci, la aducerea argintului nu mi-a trecut prin cap să sufăr de pe urma pieirii lui. Înainta molcom. în fiecare mînă ținea cîte un pantof și nu părea caraghios. fiind desculț și îmbrăcat într-un impecabil costum gri, iar cînd a ajuns la aceiași trei pași de masa prelungă, zîmbi alb și spuse :

— Hei, nu vă place ? Nu vă bucurați ? Nu v-a fost dor de mine ? V-am încurcat petrecerea ? Poate vreți să plec ? Vă e teamă ? De ce vă e teamă ? Pentru că trăiesc ? Credeți chiar c-o puteți lua de la capăt ? Nu aveți memorie ? Hei, nu mai vreți să aveți memorie ?

Cine știe cît ar mai fi întrebat astfel, dacă aș fi avut destulă tărie să rezist pe verticală, suportînd rotirea mesei. a porții, a tot ce era sub ochi, dar n-am rezistat. M-au adus în camera mea, pe brațe, ca pe-un mort adevărat, ca pe-un mort scîrbos la atingere, așa cum sînt cei proaspăt morți, urît. Era doar Al. Nu mai aveam dorințe. Avusesem o șansă extraordinară pentru a face ca binele și răul să stea destul de bine unul lîngă celălalt. Dar... Al ținea în mînă o sticlă de rachiu și-mi explica agitîndu-se că a fost pe-acasă, pe-acolo. și-a văzut doar pustietate. oameni fără memorie, fără dor, oameni care n-aveau de gînd să se uite în urma dîrei de sînge, oameni gata să înceapă altceva, oameni sănătoși, perfect adaptabili, doar adaptabili.

— Poți fi sigur mi-a spus deodată, că n-avem unde să ne-ntoarcem, nici unde merge n-avem. nici unde privi, astfel că nimeni nu va înțelege ceva din povestea noastră. Nici cei din sîngele nostru. nu toți vreau să spun, nu vor găsi sub ochi, chiar de sub pleoape începînd, priveliștile tale, grozavele tale priveliști, grozavele noastre priveliști. Doar farse, doar enorme farse putem face. O să merg mai departe, mult mai departe, în beznă, este cel mai frumos lucru pe care-l putem face noi, cei de nicăieri.

★

La mine nu intră nimeni în cameră și asta pentru că gem și arunc cu ce nimeresc în cei care deschid ușa. Nu e greu desigur de înțeles că Al a plecat și toți și-au reluat viața fără a se gîndi cu adevărat la ceea ce fusese, mai ales că n-au înțeles decît că eu și Al sîntem demni de disprețul lor. Cît despre priveliști, despre grozavele priveliști, nici o grijă, ele se află sub ochi și cred că Miluța, așa cum se va întîmpla cu toți pînă la urmă, le va descoperi în curînd și va ajunge pe acoperișul magaziei de lemne.

„estetica poeziei lirice"

În ce măsură un demers teoretic ne apropie și ne îndepărtează de ființa pe cît de concretă, pe atît de stranie și fantomatică a lirismului, o dovedește și reapariția, în a treia sa ediție, a cărții lui Liviu Rusu. *Estetica poeziei lirice* (Editura pentru literatură, 1969). Poziția ingrată a oricărei cercetări cu o finalitate conceptuală, menită să determine indeterminabilul, să relativizeze absolutul, și să normalizeze anormalul, nu trebuie însă apreciată ca o descurajare aprioric a eforturilor analitice, cu atît mai mult cu cît, o metodă cu un criteriu unitar se poate transforma într-o ipoteză sintetică prețioasă pentru intuirea adevărului în cîmpul tensional al unui text abstract referitor la poezie. Altfel am cădea într-un zadarnic și mărunt orgoliu dacă însăși natura problematică a eului care generează lirismul am trata-o cu suficiența vană a propozițiilor apodictice. Căci dacă modul propriu de manifestare a artei în general și a poeziei în special este, după cum s-a acceptat, tărîmul absolutului, dificultatea enormă a formulării semnificațiilor sale într-un limbaj noțional, inteligibil, constă, și iarăși facem apel la opinia comună, în aceea că absolutul artei este unul, sensibil, în perpetuă metamorfoză de sine, și deci intraductibil univoc, în judecăți logice fixe. Prin aceasta vom respinge și orice iluzie de agnosticism, provocată într-un chip artificial de inadecvarea instrumentului de cercetare la obiectul cercetat: revelația artei, a poeziei, chiar dacă nu este acoperită în întregime de raporturile cauzale la nivelul cărora operează conștiința rațională, se împlinește viu și fecund prin conștiința sa intuitivă, emoțională.

Acum am enunțat și justificarea demersului estetic, cu scopurile normative cunoscute: delimitarea, clasificarea artelor și a categoriilor care le animă, le impulsionează (mai propriu ar fi să spunem a categoriilor pe care artele le-au generat). Cum obiectul esteticei — arta — este în continuă devenire, fără ca prin aceasta să înțelegem nici o clipă o succesiune de forme capabile să se anuleze una pe alta în timp, ci o coexistență de organisme vii, autonome și în intercondiționare reciprocă, este clar că însuși instrumentul de cercetare — estetica — trebuie să se adapteze la metamorfozele artei, încît vom avea cu necesitate proiecte, schițe de interpretare a operelor în timp, și nu un canon, o formulă rigidă, procustiană pentru măsurarea a ceea ce nu poate fi exact măsurat — ființa în creație veșnică de sine. Mai fertile se dovedesc adesea pentru luminarea sensurilor, obscurităților artei, opiniile, confesiunile programatice ale poetului, pictorului, muzicianului etc., fără a ignora, evident, eforturile de organizare ale esteticienilor sau filozofilor. Oricum, sub aceste auspicii de proiect, de instrument posibil în cercetarea izvoarelor și formelor de expresie a lirismului, vom considera și cartea lui Liviu Rusu, *Estetica poeziei lirice*.

Se știe că orice demers spiritual, prin legea organizatoare dominantă a conștiinței, impune cu necesitate omogenitatea și consecvența cu sine, cît și adecvarea la obiectul său de cercetare, chiar cînd acesta din urmă nu ne mai apare, uneori, decît ca un pretext în raport cu rezultatul cercetării. Pe 275 pagini, Liviu Rusu întreprinde o cercetare utilă, ordonată în șapte capitole, o introducere și o încheiere, despre poezia lirică în raport cu sine și cu poezia epică și dramatică. Încă din introducere ne atrage atenția asupra ideii fundamentale care stă la baza lucrării sale: „Orice operă de artă are o bază existențială. Prin existență înțelegem raportul constant dintre eu și lume, care, în fondul adînc, formează o unitate nedespărțită. Opera de artă rezultă din intenționalitatea originară a eului, care își scrutează propriile-i adîncimi spre a le descifra sensul și spre a le exprima în forme concrete durabile. Prin pătrunderea în sensurile eului se dezvăluie sensul lumii și deci al întregii existențe" (p. 11). După o astfel de aserțiune adevărată și tulburătoare, anume că sondarea obstinată a eului, asemeni imperativului socratic, ne va lumina sensurile lumii și ale întregii existențe, vom încerca, fără îndoială, să determinăm sfera, conținutul acestui eu, esență și normă a ființei universale. Ce ne spune Liviu Rusu despre atributele eului, evident înțelegîndu-se modul artistic de a ni-l face relevat, citim atît în capitolul I *(Teoria genurilor literare)*, cît și în al II-lea *(Esența lirismului)*. Capitolul I, dedicat informației istorice (pînă la 1940) cu privire la soarta genurilor, stabilește și o psihotipologie corespunzătoare, propice acestora, în funcție de gradul de tensiune a trăirii raporturilor eu — lume: tipul simpatetic (amintindu-ne de temperamentul melancolic), care este fundamental liric; tipul demoniac-echilibrat (vezi temperamentul sangvin) — fundamental epic, și tipul demoniac-expansiv (vezi temperamentul coleric), înclinat spre genul dramatic. Aceste temperamente (sau tipuri artistice) ar avea, după cum spune Liviu Rusu, și o corespondență în planul orientărilor filozofice, orientarea lor spre cele trei genuri literare exprimînd o atitudine specifică a spiritului; astfel, frumosul simpatetic s-ar corela, prin tendința lui de interiorizare eterată, armonioasă, idealismului subiectiv; frumosul echilibrat ar fi o replică artistică la idealismul obiectiv iar frumosul expansiv, dinamic, energic, s-ar potrivi cu orientarea voluntaristă în filozofie.

Pînă aici am rezumat stările naturale ale eului, într-o vădită compoziție de triadă, menite să justifice tonul special și coloratura fiecărui gen literar, urmînd să căutăm acum substratul adevărat al acestora, felul în care eul i se dezvăluie lui Liviu Rusu ca principiu și substanță a poeziei lirice. Pe scurt, Liviu Rusu crede (și cu destulă dreptate) că esența lirismului o constituie o anumită tensiune care se creează între eul originar, autentic, și eul empiric, derivat, neautentic. Poetul ar fi sub puterea eului originar care-l dinamizează, îi luminează, prin haosul subiectivității sale, anumite viziuni formalizabile într-un cosmos. Poetul liric trăiește cu această nostalgie a unității existențiale, a comuniunii dintîi cu lumea, el dorește acest repaus al existenței integrale. Acest eu originar însă, Liviu Rusu îl lasă nedeterminat, el rămîne un fel de imanență goală (à propos de transcendența goală, idealitatea goală despre care vorbește Hugo Friederich în *Structura liricii moderne*). Încît, ceea ce ar fi trebuit sau ne-am fi așteptat să se transforme într-un efort de fundamentare ontologică a eului originar, poetic, amenințat de înstrăinarea și falsificarea eului empiric, derivat, nu capătă un nume esențial. În schimb, Liviu Rusu remarcă adesea fenomene de o certă acuitate cu privire la existența poetului liric și a destinului său. Astfel, ca o reacție împotriva lamentărilor specifice epocii romantice, cu arabescuri sentimentale ținînd de eul empiric, accidental, autorul subliniază: „Prin străbaterea pînă la substratul autentic al eului, poetul reușește să se degajeze de datele personale și accidentale ale lui, trece dincolo de stările subiective și se ancorează în acel nucleu existențial în care subiectul și obiectul se contopesc (...) Poet liric cu adevărat nu este acela care se complace în elucubrația stărilor sale sentimentale, ci cel care reușește să străbată dincolo de aceste stări într-o lume mai pură și mai unitară, unde prin accente impersonale găsește acordul cu pulsația lumii obiective" (p. 98). Totodată, se cuvine să amintim condiția solitară a poetului liric, despre care Liviu Rusu notează: „Poetul liric are destinul cel mai vitreg, fiindcă el este nevoit să rămînă în insula inaccesibilă a eului său, înconjurat de universul său străniu" (p. 103). Aici am putea adăuga, în conformitate cu raționamentele în general drepte de pînă acum ale lui Liviu Rusu, că insula inaccesibilă a poetului este, în realitate, existența veșnică în timp și infinită în spațiu, căci eul originar are tocmai această calitate de a reface legăturile unității pierdute cu universul.

Cu privire la vechea dispută asupra fondului și formei poeziei și artei în genere, Liviu Rusu adoptă o atitudine realistă, acceptînd punctul de vedere că forma și fondul sînt inseparabile, congenere și deci lipsa de sens a evidențierii unui aspect față de celălalt nu mai poate fi pusă în îndoială. Forma este la fel de importantă ca și fondul, ea este chiar fondul, substanța operei, căci în ea se cristalizează, se structurează eul poetic originar. Poezia este o artă a cuvîntului, este limbaj, și o stare tensională a spiritului care nu s-a putut metamorfoza ca sugestie a unei forme, structuri verbale, nu există ca poezie. De aceea, surprinde succesiunea prea senină a acestor două pasaje, în totală contradicție: „Forma nu ne „transmite" o interioritate; ea o *conține*, fiindcă interioritatea însăși a putut prinde consistență numai grație tendinței formative originare". Și apoi: „Forma nu este altceva decît *mijlocul* (s.n.) de oganizare al interiorității" (p. 111). De la „tendința formativă originară" care acționează deci cu scopul în ea însăși, și pînă la considerarea formei ca nefiind „altceva *decît mijlocul* de...", trebuie să mărturisim că am făcut un salt nepermis în logica raționamentului.

Capitolul al treilea despre *Limbajul liric* este printre cele mai unitar elaborate din carte. Liviu Rusu face distincția dintre limbajul noțional, conceptual, propriu științelor și filozofiei, cu sensurile evidente, clare și distincte, și limbajul magic, divinator al poeziei. Cultul deosebit al cuvîntului la care a ajuns lirica modernă, alchimia verbului evocatoare de sensuri neașteptate ale existenței, existență ascultată ca o muzică a interiorității, a logos-ului primordial așteptat în reculegere ca unica șansă de salvare a poetului, toate aceste aspecte sînt repetat și cu tărie subliniate: „limbajul poetic are o funcție existențială: el nu redă numai, ci încorporează: nu este o copie, ci întrupează aievea atitudinea interioară"... „cuvîntul în poezie nu este un primitor de sens, el este un dătător de sens, fiindcă prin el se cristalizează ideea. Acesta este motivul pentru care el nu poate fi înlocuit cu un cuvînt similar și pentru care traducerea perfectă a unei poezii este aproape o imposibilitate: înlocuirea cuvîntului înseamnă înlocuirea sensului originar" (p. 134) Următorul capitol despre *Atmosfera lirică*, întregește, cu noi argumente, unitatea de viziune descrisă în funcția magică, evocatoare a limbajului liric. Atmosfera este un factor comun pentru creația unui poet, ea pare eterul unificator al diferitelor aspecte ale operei sale, dă, într-un cuvînt, unitate, varietății; ea reprezintă forța statică a tensiunilor care se pot manifesta haotic, divergent, este măsura echilibrului ca prezență într-o structură dinamică Cu privire la *Rațională și irațională în poezia lirică*, Liviu Rusu, reamintind distincțiile necesare între limbajul logic, noțional și cel magic, evocator, consideră că poezia nu este nici rațională (în sensul rațiunii obșinuite, univoce) nici irațională (haotică, instinctual-delirantă), ci suprarațională — încorporînd un sens, o organizare nouă, cu rădăcinile în eul originar. Tot așa de bine s-ar putea spune, ținînd seama de cronologia limbajului, deci de treapta limbajului magic al conștiinței umane pe care, într-un fel, se află poetul, că poezia are o vîrstă prerațională.

Utimele capitole *(Factorii componenți ai atmosferei lirice* — ritmul, melodia, imaginea intuitivă, tectonică — și *Genurile lirice)* nu depășesc o analiză didactică, cu unele pedanterii sentimentale, și nici nu pretind mai mult decît atît.

Estetica poeziei lirice ni se prezintă ca o lucrare meritorie, cu un vizibil efort al ordonării, într-un domeniu atît de dificil care și acum își așteaptă marile sinteze creatoare.

Dan LAURENȚIU

Basorelief — sec. VIII—VII i.e.n. (Epoca lui Senaherib)

REDACTORII NOȘTRI *despre:*

Debutanții revistei

FĂNUȘ NEAGU

A spune simplu și clar înseamnă a avea forță. Secretul durabilității, adică al izbînzii, al rezistenței în fața timpului și mai ales în fața ochiului neiertător al cititorului care judecă și topește și distruge tot ceea ce se abate de la marea linie a vieții, pornește din aceste cuvinte: simplitate, lumină dură, adevăr. Istoria prozei a înregistrat și păstrează într-un raft cioplit cu zîmbete ironice și actul ciudat și răzleț al fugii condeielor în zonele jocului sterp. Dar firul ei de aur se împlinește pretutindeni numai cu opera coborîtă pe pămînt. Literatura este mișcarea spiritului și nu lunecarea lui peste mormane de cuvinte înțepenite Știința tragică de a scoate din moarte cuvîntul și de a-l face să circule, încărcat de sînge și explozii cunoaște puțini slujitori. Umbletul lor e bătaie de clopot, și impostura, cînd nu poate să-l sfîșie — și rareori poate — aruncă mii de coase în aceste sunete, ale bronzului curat, și ciocănitul fierului știrb din care nu nasc fulgere, ajunge citeodată să fie luat drept muzică. Dar nu e, vai, decît un schelălăit al mizeriei mici, care nu poate să ajungă să fure foc din soare și-i acuză pe cei îndrăzneți și puternici și învingători că au degetele arse.

Proza noastră contemporană trăiește o epocă a convulsiilor. Simt că nuveliștii și romancierii, cei dăruiți durerii și iubirii, ca garnizoanele algeriene furtunilor, luptă pentru a găsi armele cu care să pătrundă în ținuturile adînci ale umanității și spre înțelegerea nu atît de receptivă și caldă pe cît se crede, a cititorului. Mă doare să văd că în acest front se înghesuie mulți ca să-și sune tingirile în care n-au prăjit niciodată măcar un pește. Prozatorii primesc prea multe lecții despre viață și literatură din partea cîte unuia care în douăzeci de ani trăiți mai mult peste hotare, decît în țară, n-a reușit, văduv de talent fiind, să scrie măcar o carte despre realitățile României. Iar tinerii prozatori, cei ce vin ca să spună, ca într-un vis cîntat, poveștile de azi ale neamului nostru, sînt întîmpinați uneori cu ostilitate de cîte o domnișoară cu verbul mov și cu gusturi de luminărar. Începătorii într-ale scrisului fug citeodată, amăgiți fiind de falși iluziomști care-și țfră cioburi de oglindă sub unghii și strigă că ei împrăștie lumină numai vînturind mîinile, fug de cuvîntul simplu sau de ideea spusă deschis. Și avem atunci, și vorbim despre proză evazionistă. Care poate să-l încinte pe cineva, dar nu să-l subjuge și să-l farmece. Conține această proză o primejdie? Da. Pentru autor în sine. Care cheltuiește ani scumpi pe degeaba. Fiindcă mai devreme sau mai tîrziu acesta va înregistra, uimit, c-a pierdut clipele aiurea. Dar ei nu trebuiesc împinși de pe scările edituriior sau revistelor. Ar fi să facem cea mai mare greșeală. În literatură nu se poate accepta nici cea mai mică urmă de brutalitate, așa cum literatura însăși nu va accepta vreodată să apere și să slujească brutalitatea din viață. Aici, cel mult ironia are dreptul să opereze. Ea știe să curețe și să îndrepte mult mai bine decît insulta sau articolele mirosind a timpuri defuncte. Drumul spre marea limpezime, spre opera scrisă simplu și zgudultor, trece, n-are încotro, și pe la gurile infernului. De ce, atunci, să mai răsturnăm coșuri, cu ghimpi de margini le lui? Trebuie să preîntîmpinăm cel de al doilea pericol al prozei evazioniste, prozelitismul. Asta trebuie s-o facem. Cu dreptul celui mai înțelept și mai pățit. Prin urmare atent, fără cuvîntul și fapta care produc răni. Sîntem într-un domeniu unde se lucrează la modelajul sufletelor, la formarea conștiinței și a demnității, aici o față învinețită de mînie (să nu ne ferim, mai vedem cîte o față de-asta care se crede mai atinsă de săpun decît altele și singura capabilă să vegheze la apărarea purității și la desăvîrșirea construcției socialismului) recoltează efecte inverse celor pe care le dorim cu toții.

Dar proza evazionistă, copie palidă sau chiar la înălțimea modelului importat, își datorează apariția, printre altele, și faptului că literatura deschisă curajului, acea literatură scrisă simplu, solid, cu nervii și cu sîngele arzînd, nu găsește suficientă audiență în redacțiile revistelor și editurilor sau se izbește de înși îndrăgostiți la nebunie de scaunele în care locuiesc. O discuție sinceră despre mișcarea prozei făcută cu pauze și ocolișuri nu ne trebuie. Ar risca să fie pe jumătate falsă.

CEZAR BALTAG

Încerc, de fiecare dată, o strîngere de inimă față de scrisorile care îmi vin la Poșta Redacției. Talentul la vîrsta adolescenței este, uneori, confundabil cu adolescența însăși. Să încredințezi destinului atît de aspru al Poeziei nume de oameni onești care poate nu vor interesa prin nimic altceva decît prin ceea ce aș numi **lirismul schimbării de voce,** este totuna cu a îmbrînci în arenă gladiatori cocoșați.

Pe de altă parte cine m-ar putea absolvi vreodată de vina de a nu zări în literele așternute stîngaci pe file de caiet școlăresc stigmatele nobile ale unui virtual mare poet?

Din aproape fiecare scrisoare pe care o primim, răzbate o chinuitoare dorință de **certitudine.** Această dorință este și a noastră. Dacă avem certitudini ferme, mă refer la cele mai proaspete condeie, ele se pot numi: Mircea Dinescu, Ion Baias, George Țărnea, Irina Grigorescu, Felix Sima, Viorel Dîrja. Dar ultimul, parcă pentru a-mi relativiza orice certitudine, pare să ne fi uitat.

Cîți însă, dintre cei nenumiți aici, nu sînt, poate, tocmai ei, cei „aleși"?

SÂNZIANA POP

Autorii publicați de revista „Luceafărul" în anul 1969 sînt considerabil de mulți. Vreau să spun că selecția a distins mai ușor între grîu și neghină, depășindu-se stadiul acela amorf și ambiguu, dar și foarte „zgîrcit" din urmă cu vreo doi ani. În ciuda faptului că disputa spațiului tipografic a fost din aceste motive destul de aprigă, debuturile intrate în competiție s-au „cernut", unii au rămas în urmă, alții au continuat să fie publicați cu sistemă, subliniindu-se în acest fel valoarea scrisului lor. Din acest punct de vedere, al valorii, cred că tînăra generație de prozatori care se anunță numără de pe acum nume demne de toată stima. Altminteri, exact în măsura în care activitatea editorială a anului trecut s-a vădit în librării prin prezența unor autori de volume, activitatea literară a revistei „Luceafărul" a avut ca punct de greutate lucrările scriitorilor tineri, debutanți sau nu, aflați înaintea pragului editorial. E vorba despre Bucur Crăciun, de pildă, prozator de mare sensibilitate, e vorba despre foarte seriosul prozator Richard Regwald care va izbuti, credem, un roman marcant, e vorba despre mult aleasa factură intelectuală a unui autor precum Ion Petru Culianu, despre Irimia Gotu și Tiberiu Desan, despre introspecțiile cu totul aparte ale mult ambițiosului elev Titi-George Cîmpeanu, despre remarcabilul povestitor Ion Tudose Marin, dramatic și incisiv, despre excelentul povestitor Mircea Ion Casimcea și despre ultima sosită, studenta Irina Grigorescu, subjugînd metafore de o prospețime reconfortantă.

ILIE CONSTANTIN

Nu sînt un amator de priviri globale, la final de an, asupra producției literare de peste anotimpuri. Pentru că este cu neputință să nu te înșeli și să nu nedreptățești, fie elogiind, fie trecînd cu vederea pe unul sau pe altul. Unii, încearcă o adevărată plăcere în a-și da cu părerea ce cărți bune au apărut, cine s-a detașat, cine bate pasul pe loc, totul cu glas și peniță ferme.

De astădată e relativ mai ușor să privim în urmă poste anul literar pentru că ne-am propus a vorbi despre debuturile de poezie din revista noastră. Răsfoirea colecției te ajută să-ți împrospătezi memoria, să rostești nume, și — pe cît e omenește posibil, căci ne aflăm la începuturi de destine literare — să le compari.

În 1969 au debutat, sau și-au adîncit un debut nu cu mult anterior, în „Luceafărul" cîțiva poeți tineri deosebiți și o mulțime de alte prezumtive talente. Îmi permit să reamintesc aici pe Mircea Dinescu, Felix Sima și George Țărnea.

Pe lîngă cei de mai sus propunem atenției cititorilor alte cîteva nume de poeți și poete la început de drum: A. Bucurescu, Stan V. Cristea, C. Jitescu, Grete Tartler, Irina Grigorescu, Dorin Liviu, Boris Mehr, Iulia David. Mulți alții se află de pe acum alături de ei sau sînt pe cale de a-i urma. Alții sînt, poate, înaintea lor demult dar întîrzie încă să ni se dezvăluie.

NICOLAE VELEA

Nu cred să mă înșel cine știe ce sau cît dacă am să spun că imaginea îndătinată și așa de, — altădată înduioșătoare —, a debutantului care apare în pragul redacției cu obrajii îmbujorați de emoție, se recomandă, gîtuit tot de emoție, întinde manuscrisul cu mîna tremurîndă iarăși de emoție și așteaptă răspunsul cu ochii arși de nerăbdare și bineînțeles de emoție, imaginea aceasta deci s-a subțiat simțitor și anemiază treptat parcă săptămînal sau lunar în cadența apariției revistelor.

Bujorii emoționali au fost lăsați la poartă sau acasă avînd destinații mai potrivite și mai norocoase ori s-au metamorfozat în bărbi izbugnite luxuriant care intimidează sau nu, ascund vocații sau nu. Manuscrisul („materialul") dactilografiat e așezat pe masă cu gesturi decise și de multe ori privirea dreaptă întreabă și-și răspunde calm: **e „ochei" nu?**

Dezamăgirile n-au nimic dramatic, nu tulburâ, existînd șansa revenirilor, atitudinile sfielnice par viclenii naive. Și de fapt degajarea, tonul neîmpiedicat, nepoticnit, stăpîn și autoritar e adeseori firesc, are acoperire în textul care se cere îmbrăcat în plumb și multiplicat. Pentru că se scrie mult, divers și bine, uneori copleșitor de bine.

Răsfoind colecția și sumarul revistei noastre printre numeroșii debutanți ale căror lucrări sporesc în relief și consistență le-aș sublinia pe cele ale stîrjenitor de tînărului Tudor Vasiliu; proze de un asalt încins al notațiilor, de o prospețime care parcă fosnește și în care de teamă (dacă nu spaimă) de lirism și accente sentimentale, se recurge deocamdată la răsuciri derutante, brutale și năpraznice.

Dumitru Honciuc vine tenace cu o proză de un desen realist ferm și de o construcție dibace, exemplar controlată, în care se fixează destine și situații amare și cenușii. Lică-Vulpești pare, pînă acum, atras de o modalitate asemănătoare.

Richard Regwald apelează la mituri pe care le așează fără opintiri silnice sau stridente în substanța epică, lărgind sau redimensionînd aria comunicării. În ultima vreme anunță o proză cu desfășurări mai ample și fragmentul publicat recent ne legitimează interesul.

Sigur că mai sînt numeroase apariții care se cer menționate și subliniate dar dat fiind faptul că — după cum se știe — debutăm de fiecare dată, nu știu unde am ajunge cu ce și cu cine am începe și am sfîrși; și pînă să isprăvim ar veni din urmă alte debuturi.

CONSTANTIN ȚOIU

„Bărbatul adoarme cu lupta în cap și nu visă altceva decît pe ea, lupta". E stilul lui Ion Bledea. Întîi voi spune, deci, Ion Bledea. E cel mai tînăr (19 ani), cel mai dur, și vine din Maramureș, leagănul magic al limbii române. Reptila și Capătul, *cele două schițe publicate în numărul de față al revistei anunță un prozator excepțional, cu un stil care poate să deruteze la prima lectură, dar a cărui dificultate pornește dintr-o viziune esențială a lumii. El însuși se explică timid prin Faulkner și Dostoievski. Originea lui însă e inimitabilă și ia chipul de vrăjitoare bătrînă a bisericii de lemn părăsite de la Onceștl. Știu că ferestrele ei goale și negre de sub șindrila sură, mîncată de timp, m-au fascinat într-o toamnă, pe cînd merele maramureșene din preajma ei căzeau putrede pentru morți, cu o cadență a lor abruptă, cadența frazei lui Ion Bledea...*

Voi aminti apoi și numele celorlați: Alexei Rudeanu, Mircea Ion Casimcea, Doru Juncu (cel din Balada tăcuților), Ion Marin Tudose, Bucur Crăciun, Doina Popa, Tudor Vasiliu, Mihai Drișcu, Ion Petre Culianu, George Ghidrigan, Virgil Tănase, Irina Grigorescu. Există toate șansele ca acești foarte tineri debutanți ai „Luceafărului" să alcătuiască, în anii următori, cînd cei mai mulți se vor afirma și prin debuturi editoriale, o generație bine distinctă, generația deceniului șaptezeci. Toți dovedesc sete de cultură, multă seriozitate artistică și pasiune pentru muncă.

Ceea ce alți debutanți, altădată, reprimau în ei, fără să știe, — în scrisul acestor tineri se manifestă acum liber și cu naturalețe. Este cea mai bună dovadă că destinul unei literaturi are propria lui lege de creștere și că nici un accident nu poate să-i înstrăineze esența și nici să-i abată elanul.

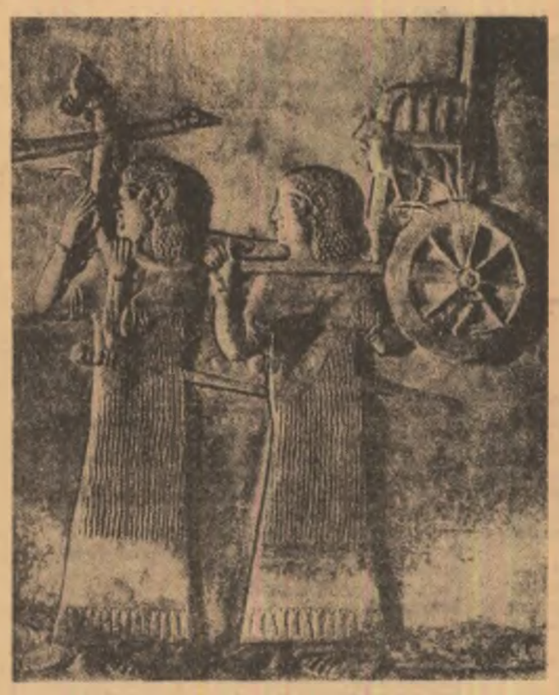

Basorelief — sec. VIII—VII t.e.n. (Epoca lui Senaherib)

MIHAI NENOIU

Noapte

absența soarelui
albul topindu-se
urma pașilor noștri întoarsă
tulnice sfîrșind sunetul
iată
scorbura neputinței ascunzîndu-ne focul
desprinzînd înfiripări de ceață
de pe trupul ce-și alină-n somn
venele deschise către lună
și apoi
umbrele noastre Doamne
iată-le

Stare de nuanță

— DESCINTEC —

Treizeci și unul de draci răzvrătiți
aruncă de pe mine pămînt,
dînd la iveală, turtiți,
cocoșii de vînt,

pereții mei cutreierați de soare
și fumurile mele către cer
și gîndurile astea migratoare...

Treizeci și unul de draci lucitori
cu ochi verzi și otrăvitori ;
mă păzesc cu săbii albe,
mă lovesc cu săbii negre,
și mă duc pe-o sută de tăișuri.

EMIL CIURARU

În oblic

Păsările au rămas fără cîntec
Frunzele s-au dezbrăcat de verde,
Nedefinitul, pe care-l vrem etern,
În cet și în taină se pierde.

Doamna în alb, chemată doar de sănii,
Va pieri prin veniri de cocori
În iarba iubirii vom face mătănii
Surîsuri vom culege-n sărbători.

Cînd zîmbete fierb în cupe la prieten și frate
În oblic de unde veniți triști blestemate ?

Rînduire

Bunicii mei s-au dus în marile tăceri
copilăria noastră s-a-ndepărtat de mult,
dar fumul natal al iubirii dintîi
vrea un cîntec de lume s-ascult.

Fratele, în revărsări de amurg,
îmi tot spune :
„alungă-ți tristețea
și-ascultă un cîntec de lume"
Dar nu pot s-ascult, se-nțelege,
un cîntec de lume.

În sărbători, dimineți,
duc flori și tai iarba crescută înalt
din vinjoasele trupuri ale bunicilor mei,
pe rînd plecați în marile tăceri.

GEORGE FLEANCU

Fă semnul așteptării

Iată, sîngele scurs din gura lupoaicei
a găurit poleiu-n pîrtia serii.
Iubito, fă semnu-așteptării în dropii,
căci prin ochiul deschis în zăpadă
am ghicit cîmp de rapiță deasă venind.

Vezi, bradul de nuntă-i și el gata cenușă.
Hai, naște, naște și te risipește în fiu
pînă mă-ntorc eu cu soarele alb
vă mai las pipa mea de cireș pe vilvori
și degetul vinovat de refuz
deasupra macului alb.

Preludiu

Dormi, mamă, rămîn eu de veghe-n pîntecul tău.
Dormi, blonda metropolei, și uită să-auzi
cum îngheață pe aer vreo pasăre albă.
Dacă vrei să mă nasc, visează-mi o rană
pe trunchiul pomului din Woolsthorpe
și-arată-mi cobră cu botul în spume
să o pot ridica pe ciomag.
Și nu mai ști că în curînd
ochii acelor păsări o vor lua-o-n sus
lăsînd sub roata Carului Mare
neclintite neguri de goale orbite.

Mi-e sete, mamă, și nu e niciun tîntinar
să-aibe curajul prăvălirii de pe turlă.
Hai, naște-mă, aud cum prea departe plouă,
cumva o picătură-am s-o găsesc rămasă
numai prin oasele orbitelor
iar tu străbate iarăși cheiul
strălucind sub felinarele obscure.

Kio

Tu vezi o pasăre, May, și-mi spui că e Viața,
dar ce e disciplina din spații ?
Ar trebui s-o confunzi cu ființa,
nu vezi că existența șade-ntre ele
tremurînd ca un ac de balanță ?
Cînd am sîngele pe un taler
și pîinea mînjită cu fum pe un altul
vreau să-mi bată acul așa de exact
încît liniștea lui s-o confund și cu moartea.

Însă cîntarul e fals și-i tîrziu pe camelii
și cazanul de-afară încă mai fierbe ;
totuși aud două mîini de prieteni
încleștate-n căutarea cianurei.
Mai am timp, May, să te rog...

GHEORGHE LUPAȘCU

Nopțile

Se mistuie cîmpia într-un cîntec
Și ciocîrlia sieși foc și templu
își seamănă în pieptul meu cenușa
Bronz legendar în inimă îmi crește,
iar moartea mea, un ou fecund
Al păsării cu timp sădit în pene
Îi va aduce-un trup de-al ei, pierdut
Într-un albuș de veac necunoscut

cei mai tineri autori

IULIA VLAD

Orb de lume

Stătea pe piatra-aceea Sus
și-și legăna visele-ntr-un zîmbet
A obosit de scîncetul
ochilor
și a zărit prăpastia
Toate visele i s-au oprit
Ca norii-atunci cînd plouă
și a tresărit :
pierduse ochii
și nu i-a mai găsit.

A rămas orb de lume
și pustiu
Dar ochii-l căutau
și-l așteptau să-i vadă.
Zadarnic a trecut lumina.
Omul care și-a pierdut privirea
a rămas pe piatra-aceea Sus.

Acolo șezum și plînsem

Iov a început să
plîngă plîngă
duhul rău rău s-a
prăpădit din el
Iov a început să
fugă de el
el ce-a rămas
și-a pierdut
aerul aerul
a început să plîngă
plîngă Iov
de duhul
fricii lui de Iov
A început să plîngă
plîngă plîngă Iov.

ȘERBAN GRAȚIAN

De dor

Iubito,
vreau să-ți aud timpul
înnebunind feciorește, să știu cu ce se hrănește,
să simt cît de stins e copilul purtat
în carne din bărbat în bărbat ;
fauna liniștii
vreau s-o trăiesc,
copilăria unui soare vreau să-ncălzesc.

Columb

Pămîntul
se ridică sub picioarele mele,
am început să urc în ochii zeilor
care mă primesc în cetate
călare pe pămîntul meu,
frumos
ca o cămilă
sălbăticită în Univers

Punte peste sînge

De multe ori
o punte mi se reazemă de frunte
și trec atunci spre soare
ochi scăpărători de căprioare,
sîngele-mi se face mai adînc
și-adîncimea lui mă înfioară...
zvonurile ce le ține-ascunse
mi se sparg în frunte,
puntea mi se frînge
și nu se mai știe cine pentru cine plînge ;
poate numai apa din izvoare
mi se scurge-n soare,
poate numai dorul mirosi o floare
otrăvită,
poate iarba a visat ninsoare
și de-aș trage apele pe noaptea asta scurtă
și urîtă ca o sfîntă
visul mi-ar usca în frunte înc-o punte.

GHEORGHE ENE

Apele

Trecător printre cele trecătoare
Umbra mea alunecă mai încet decît mine

Și-n punctul de unde urma ei
Definitiv se șterge
Îmi înlocuiesc trupul cu vechi
Cu dulci amintiri.

Sînt numai amintire. Amintire.
Mîna mea dreaptă e amintirea care sare
Din umărul meu drept.
Umărul meu drept
E amintirea care sare
Din trupul meu
(Drept)
Rămas o amintire care doare.
Nici o amintire nu sare la-ntîmplare.
Sînt ochi-amintiri și urechi-amintiri.
Ochi drept amintire și ochi stîng amintire.
Amintiri de care te miri.

Amintiri care pot să te mire.
Amintiri în „amintire".
O amintire care
Nu-i a trupului meu
Și care
A-mbătrînit de-atîta așteptare.
Amintire care nu sare
Amintire trecătoare
Care cînd mor, moare.

Rupere de ritm

Acum să-ncremenim în noi
Nici o mișcare-n plus
Doar ochii să danseze, să danseze
Pe lucrurile toate
Urechea doar să-și frece sîngele
De aerul subțire
Poate din zbor va auzi
Cum gem în scaun rămășițe vegetale
Poate din zbor va auzi
Cum urlă-n camera pătrată
Tăcerea dumitale.

RUXANDRA NICULESCU

Crengi plutitoare

Ei aruncau în mine cu trunze
rănindu-mi umbra culcată-n iarbă
se-ncolăcise ziua pe arbori
țipînd neputincioasă să-i soarbă
de trunchiuri se-aprindea flacăra serii
sub umbre de crengi plutitoare ca algele
ardeau hemoragiile de frunze
pădurea-și îneca în cer catargele

Elegie

Această dragoste dintre mine și tine
care mereu se sfîrșește, mereu,
fără să mai îndrăznească să înceapă
și această moarte cu trupul greu
care ne locuiește, ne locuiește
și fiecare la un capăt al nopții
cu o altă zi lipită de piept
sl o rază subțire de lună
tăcînd cu pămîntul unghi drept

GRETE TARTLER

Rugăciune de prînz

Dulcea mea Umbră, maică a florilor,
orb sînt și la capătul puterii
genunchii mei sprijină întunecate poteci
de unde altădată veneam
să văd cum se scaldă cuvintele,
iar acum bat la poarta lăcului tău,
dă-mi drept căuș propriile-mi palme
pe care soarele le-ar sculpta într-o zi
cînd voi trăi, Umbra mea, fără tine ;
orb sînt și numai frunzișul răcoarei trecute
m-ar învăța să mă prefac adormit
și să fur, la scalda celor douăsprezece cuvinte
hainele lor cu aripi.

Stîlpul

În ziua grea am băut Apă vie
dintr-o sită de aur
și m-am născut
Jumătate om,
Jumătate opt,
un fel de optaur.
Pe golurile din inimă și cer
crescuse hotar de mînie,
mîini sau tentacule pentru scris
o neîncepută filocalie :
ne rotim într-un opt, sau cerc însurat
pînă-n miezul cu stîlpul retoric
de care cînd treci nu mai vii înapoi
și înnoptezi categoric.

OVIDIU DUNĂREANU

herghelia

„A trecut furtuna. In curînd se va lăsa întunericul" — îi zise mamii bătrînul cu chipul smochinit, încadrat de un păr tuns scurt, albicios, și o barbă prăfuită parcă de anii cărora nu le mai știa numărul. Doar ochii lui umezi, tulburători de albaștri, păreau încă tineri. Privindu-i atent descopereai în adîncurile lor tot zbuciumul unei vieți. Mama îi aruncă o privire îngrozită, ascultînd un timp cu atenția încordată spre malul fluviului, ca și cînd ar fi voit să-și tălmăcească tîlcul vorbelor bătrînului, apoi mai tăcută ca niciodată începu să toarne supa fierbinte în castroanele albastre, de tablă, așezate pe măsuța rotundă, cu trei picioare, din mijlocul camerei.

Bătrînul sta la noi de mai mulți ani, nici mama, nici tata nu știau cîți ani are ci numai că el era cel mai bătrîn dintre bătrînii din sat.

S-a ridicat greoi din pat și s-a așezat lîngă mama la masă și a început să-i destăinuie, rar, visul avut peste zi sub salcîmul cel mare din japsă.

Spunea că apele Dunării se tulburaseră ca de primăvară, colorîndu-se jumătate roșii, jumătate galbene, Pe valurile roșii plutea ca bătută de vînt o herghelie de cai albi. Caii cîntau ca oamenii un cîntec pe care nu-l mai auzise niciodată. (Eu nu-ndrăzneam să ridic ochii asupra lui, ci continuam să rămîn cu capul plecat și să mă mir cum puteau să devină apele Dunării roșii și galbene, eu nu le văzusem decît albastre sau verzi în timpul furtunilor). Din herghelie s-au desprins doi cai, ei alergau cîntînd și priveau în urma lor, de unde se auzea nechezatul unui alt cal, unui cal negru, calul negru plutea pe valurile galbene. Cînd îi ajunse pe ceilalți doi din urmă începu să cînte și el un alt cîntec necunoscut. Unul dintre caii albi trecu pe valurile galbene alăturîndu-i-se celui negru și amîndoi se pierdură în adîncuri. Herghelia se depărta, tropotul ei se auzea din ce în ce mai slab, pînă cînd dispăru. Atunci calul alb, rămas singur, se făcu o arătare cu capul de om și trupul de cal, iar bătrînul se jura că acesta cînd s-a-ntors cu fața la el semăna cu soră-sa, care-i chema să vină, să se-mperecheze și ei ca toți caii. Aici visul lui se sfîrși. Terminaserăm de mîncat și priveam uimiți la mama care-ncepuse să-și șteargă ochii de lacrimi cu un capăt al șorțului.

Bătrînul ne-a luat de mînă, pe mine și pe soră-mea, ne-a dat la fiecare cîte un măr mare, acru, și ne-a răsfirat părul cu degetele lui uscate și calde. Am ridicat pentru prima oară ochii spre el, iar privirile mi s-au lovit de privirile lui dure. De ce oare s-a uitat bătrînul numai la mine nu mi-am putut explica.

Noi am plecat și la dereaua de lîngă „Cișmeaua de piatră" i-am întîlnit pe copiii lui Matache. Le-am dat să muște din merele noastre și am început să jucăm un nou joc, pe care numai eu îl cunoșteam, jocul de-a caii albi și caii negri. Eu cu Mihai al lui Pietraru eram caii albi, iar soră-mea cu Bică al lui Matache erau caii negri. Caii negri fugeau după caii albi. Clopotele și toaca de la biserică începură să bată asurzitor de repede. Așa băteau în fiecare sîmbătă în amurg. Fugeam desculți, ne opream și țipam, apoi aruncam cu pumni de praf în soarele încrementt într-o pîlpîire palidă deasupra apelor. Lumea cînd trecea pe lîngă noi își făcea cruce. Clopotele se opriră și începură din nou lung și rar. Noi mergeam în mîini și vedeam pe preotul satului Negrea aparînd la colțul uliței în hainele lui lungi, de catifea neagră, ca o fantasmă ruptă din adîncimile nopților. Rîdeam, mușcam din merele mari și ne opream să ne ștergem mucii de la nas cu mînecile de la cămăși. La noi începuse să se adune lume. Veneau și cei certați cu noi. Mă întrebam: Ce i-o fi apucat să se împace cu tata toți, așa deodată? Din curtea noastră ieși o vecină înaltă, slăbănoagă și ne agăță în piept cîte o floare neagră, mie și soră-mi, ca să ne cunoaștem și să nu ne prindem. Pe mama o auzeam cerînd o lumînare aprinsă, iar la poartă Lică Struț care scălda morții se certa cu tata să-i mai dea trei lei. Noi azvîrleam cu cotoarele merelor în cocoșatul satului Spirea. El striga cît îl ținea gura mergînd pe picioroange strîmbe de lemn : Săriți ! Clopotele au aprins satul ! Clopotele mănîncă oamenii și soarele! Săriți, repede Așa ! Priviți femeile! Bărbații ! Bărbații vin după ele ! Fug cu toții spre soare să-l mai apuce încă-n viață ! Vor să-l întrebe cum se moare ! Hai după ei! Soarele ! Soarele se-neacă în Dunăre ! Dunărea urlă : Om ! Om ! Om !...

ANTON MOISIN

frica

Un om îți dă tîrcoale casei, iar acum, după ce l-ai observat, îți reamintești cu spaimă de unele lucruri ciudate din ultima vreme : poarta pe care o găseai uneori deschisă, foșnetul tufișelor din grădină în timpul nopții sau trezirile bruște din somn, cu senzația neplăcută că ești privit de cineva ascuns. Firește, o explicație plauzibilă nu era greu de găsit și astfel te linișteai repede, dînd vina pe cîinii vagabonzi, pe vînt, pe bețivani sau pe propria ta astenie. Acum însă, aceste amintiri te înfioară. „El era, te gîndești, mă urmărește încă demult !... Dacă aș fi ieșit atunci în grădină...". Nu-ți închei gîndul, dar frica nu te mai părăsește. Fiecare seară devine pentru vechea ta liniște o adevărată Golgotă. Serile cînd îți permiteai să întîrzii în oraș cu prietenii sau să participi la un spectacol care se prelungea, s-au dus... Zi de zi te întorci acum înainte de căderea nopții, închizi poarta grădinii și te baricadezi în casă. Citești, asculți muzică, privești la televizor, iar cînd te plictisești suni la telefon vreo cunoștință și pălăvrăgești îndelung cu ea. Însă, curînd, aceste flori ale serii sînt și ele veștejite de suflarea înghețată a fricii. I-ai auzit pașii pe acoperiș, găsești chiar o țiglă spartă în grădină. Închizi cu lacăt ușile camerelor de la mansardă și desființezi scara care urcă acolo. Ai senzația că primejdia a trecut, dar, dînd la o parte perdeaua, într-o seară înăbușitoare pentru a deschide pentru citeva clipe fereastra, îl vezi privindu-te țintă, cu ochii holbați parcă de spaimă și dispărînd apoi în întunericul grădinii. Ai acum o dovadă și te grăbești să anunți autoritățile, dar, încă în timp ce vorbești la telefon, o îndoială îți se strecoară în suflet. „De ce se speriase?" Curînd, ți se pare că în jocul acesta, ceva este necinstit. „Cine se înșeală aici?. Și a cui spaimă este mai mare?...". Autoritățile îți oferă sprijinul, dar, brusc, îl refuzi. In noaptea următoare te îmbraci în haine ponosite și, fără să te înarmezi, ieși în grădină, ascunzîndu-te. Îl vezi venind fără teamă, sărind agil gardul și apoi mergînd prin iarba deasă pentru a inspecta ferestrele. Îl chemi încetișor și, după o clipă de șovăială, el se apropie. „Aici eu dau lovitura !, îi spui. Dar putem să ne înțelegem.. ". Pare bucuros că nu va mai fi singur, dar, deodată te recunoaște și o rupe la fugă, dispărînd în lungul străzii. In nopțile următoare îl aștepți zadarnic și, fără să știi de ce, încerci un sentiment de regret, ca și cum ai fi pierdut un prieten.

Sarcofag — sec. IV e.n. (Vatican, Roma)

DOUĂ CUARTETE

(Urmare din pag. 8)

Deși motiv de-uimire-i calmul. Deci vorbește :
Nu înțeleg ori nu țin minte poate."
Și el : „Nu-s dornic să repet acuma
Gîndirea și doctrina-mi ce-ai uitat-o,
Și-au împlinit menirea, dă-le pace.
Ca și-ale tale, să le-ierte-i roagă
Pe semeni, cum și eu te rog să ierți
Și rău, și bun. Trecutul fruct mîncat e
Și coșul gol fiara cu fulgi izbi-l-va.
Cuvîntul dus e-al limbii verii duse,
Iar cel de mîine-așteaptă-o voce nouă.
Dar cum străbate-acuma fără stavili
Nepotolitul spirit peregrin
Calea-ntre două lumi tot mai asemeni,
Găsesc și eu cuvinte negîndite
Pe străzi ce nu gîndeam să le mai văd
Cînd trupul mi-l lăsai pe-un țărm departe.
Cum spusa țel ne-a fost și ea ne-mpinse
Un sens mai pur să dăm vorbirii gîntei
Și mintii-mbold de-a ști ce-a fost și fi-va,
Am să-ți dezvălui zestrea bătrîneții
Ca truda ta de-o viață s-o-ncunune.
Întîi, scrîșnirea simțului pe ducă
Nefermecat și nelăsînd speranței.
Decît amarul, searbăd fruct de umbră
Cînd trup și duh apuse-ncep să cada.
Apoi, lucid, neputincioasa furie
În fața nebuniei omenești,
Și gheara rîsului de lucruri triste.
Și-n fine, rana vie-a rentronării
A tot ce-ai făptuit și-ai fost ; rușinea
Motivelor tîrziu șoptite, știrea
Că rea ți-a fost lucrarea și nefastă
Ce-o socoteai cîndva obol virtuții.
Și bold de slăvi prostești, și pata cinstei.
Din rău în rău exasperatul spirit
Se-afundă, de nu-l spală focul pur
Prin care-n tact să treci, ca dansatorul."
Se lumina de zi. Pe strada slută
Mă părăsi c-un soi de bun-rămas,
Și se topi în urletul șirenei.

III

Sunt trei condiții care-adeseori par asemănătoare
Deși diferă-ntrutotul, înfloresc în același gard-viu :
Iubirea de sine și lucruri și inși, desprinderea
De sine și de lucruri și de inși ; și creșterea-ntre ele, indiferența
Ce seamănă cu celelalte precum moartea seamănă cu viața,
Stare între două vieți — neînflorind, între
Via și moarta urzică. Acesta-i folosul memoriei:
Eliberarea — nu doar de dragoste ci dilatînd
Dragostea dincolo de dorință, și-așa eliberarea
De viitor ca și de trecut. Astfel, dragostea de o țară
Începe ca atașament față de propriu-ne cîmp de acțiune
Și ajunge să vadă că această acțiune e puțin însemnată
Deși niciodată indiferentă. Istoria poate fi sclavie,
Istoria poate fi libertate. Uite, acuma dispar
Chipurile și locurile, o dată cu sinele care, cît a putut, le-a iubit,
Spre a se înnoi, transfigurate, în alt tipar.
Păcatul e silnic-trebuitor, dar
Totul va fi bine, și
Orice fel de lucru va fi bun.
Dacă iarăși mă gîndesc la locu-acesta,
Și la oameni, nu într-totul exemplari,
Fără nici o înrudire-apropiată sau bunătate.
Unii însă cu un geniu ciudat,
Toți aprinși de-un geniu obștesc,
Uniți în lupta care i-a-nvrăjbit ;
Dacă mă gîndesc la un rege-n amurg,
La trei bărbați, și mai mulți, pe eșafod
Și la cîțiva care-au murit uitați
În alte locuri, aici și-altundeva,
Și la unul ce-a murit orb și calm,
De ce să-i celebrăm
Mai mult pe morții-aceștia decît pe cei ce mor:
Nu ca să batem clopotu-ndărăt
Și nici ca un descîntec
Spre-a invoca năluca unui Trandafir.
Nu putem renaște vechi făcțiuni
Nu putem restabili vechi politici
Ori să urmăm o „arhaică tobă.
Acești bărbați, și cei ce-i înfruntară
Și cei de dinșii înfruntați
Acceptă carta tăcerii
Și sunt strînși într-o singură tabără.
Orice-am moșteni de la cei norocoși,
Am luat de la învinși
Ce-au avut să ne lase — un simbol :
Un simbol desăvîrșit în moarte.
Și totul va fi bine și
Orice fel de lucru va fi bun
Purificînd motivul
În huma implorării noastre.

IV

Hulubul, iar de spaimă,—apare
Cu foc prin ceruri sfîrtecate
Doar limbile-i dau dezlegare
De rătăcire și păcate.
Speranța și-orice disperare
E doar s-alegi alt rug în loc —
Spre-a fi salvat de foc prin foc.

Deci chinul cine-a născocit ?
Iubirea, ea, sub Nume rar
Ascunsă-n mîini ce-au nevedit
Cămașa groznică de jar
Din care nimeni n-a ieșit.
Și viețuim, trăim gemînd
De-un foc sau altul arși pe rînd.

V

Ceea ce numim început e adesea sfîrșitul
Iar a pune capăt înseamnă a o lua de la capăt.
Sfîrșitul e locul de unde pornim.
Și fiecare frază
Și rostire corectă (în care fiece cuvînt e-n largul său,
Și locul și-l ocupă ca să le sprijine pe celelalte,
Cuvîntul nici neîncrezător dar nici ostentativ,
O lesnicioasă legătură între vechi și nou,
Cuvîntu-obișnuit exact fără vulgaritate,
Cuvîntul strict, precis dar nu pedant,
Întreaga-nșoțire dansînd laolaltă)
Fiece frază și fiece rostire e un sfîrșit și-un început,
Fiece poem un epitaf, iar fiece faptă
E un pas spre butuc, spre foc, jos, în gîtlejul mării
Or către-o piatră ilizibilă: și de aici pornim.
Murim cu muribunzii :
Iată-i, pleacă, și noi mergem cu ei.
Ne-am născut cu cei morți :
Tată-i, se-ntorc și ne poartă cu ei.
Clipa trandafirului și clipa tisei
Durează tot atît. Un popor fără istorie
Nu-i mîntuit de timp, istoria fiind un tipar
De clipe atemporale. Astfel, pe cînd lumina pălește
Într-o după-amiază de iarnă, într-o capelă retrasă
Istoria e acum și Anglia.

Cu înălțarea acestei lubiri și glasul acestei Chemări

Nu vom conteni cu explorarea
Și sfîrșitul dibuirii pururi
Va fi s-ajungem de unde-am pornit
Și locul să-l vedem întîia oară.
Prin neștiuta ușă amintită
Cînd ultimul pămînt rămas aflării
E cel care-a fost începutul;
La izvorul celui mai lung fluviu
Glasul ascunsei cascade
Și copiii din măr.
Nu văzuți, căci n-au fost priviți
Ci auziți, întrauziți, în încremenirea
Dintre două valuri ale mării.
Repede-acum, aici, acum, mereu —
Condiție pentru absolută simplitate
(Nu mai puțin costînd decît orice)
Și totul va fi bine și
Orice fel de lucru va fi bun
Cînd limbile flăcării vor fi-mpletite
În încoronatul nod de foc
Și foc și trandafir sunt una.

două cuartete

de T. S. Eliot

The Dry Salvages

(The Dry Salvages — probabil „les trois sauvages" — e un mic grup de stînci, cu un far, în largul coastei de nord-est a Capului Ann, Massachusetts).

I

Nu știu prea multe despre zei ; dar cred că fluviul
E un zeu puternic și brun — ursuz, neîmblînzit, și-ndărătnic,
Intrucitva răbdător, întîi recunoscut ca hotar ;
Util, înșelător, ca un cărăuș de negoț ;
Doar o problemă apoi pentru constructorul de poduri.
Problema rezolvată, zeul brun e apoape uitat
De locuitorii orașelor — mereu însă nendurător,
Cu aceleași mînii și-anotimpuri, distrugător, aducător-aminte
A ceea ce oamenii preferă să uite. Neîmbunat, neslăvit
De-nchinătorii mașinii, dar așteptînd, veghind și așteptînd.
Ritmul îi era de față-n odaia copiilor,
În cenușerul des din curte în aprilie,
În mirosul de struguri pe masa-ntinsă toamna,
Și seara la faifasul din jurul lămpii, iarna.

Fluviul e în noi, marea de jur împrejur ;
Marea e și muchia uscatului, granitul
Pe care se cațără, plajele pe care-și azvîrlă
Semnele unei alte creații, mai vechi :
Steaua-de-mare, crabul-potcoavă, spinarea balenei ;
Lagunele-n care-i oferă curiozității noastre
Cele mai gingașe alge și anemone-de-mare.
Ne-aruncă la țărm pagubele, năvodul sfîșiat,
Căușul de homari sfărîmat, vîsla ruptă
Și lucrurile morților străini. Marea are multe glasuri,
Mulți zei și multe glasuri.
Sarea e pe tufa de măceș,
Ceața e-n pini.
Urletul mării
Și scheaunul mării, sunt glasuri deosebite
Ades auzite-mpreună : scîncetu-n greement,
Amenințarea și mîngîierea valului ce se sparge pe apă,
Îndepărtatul zvon în dinții granitici,
Și vaierul de-avertisment dinspre tot mai apropiatul promontoriu
Toate sunt glasurile mării, și gîfîitul geamandurii-cu-fluier
Pe care-o ocolești în drum spre casă, și pescărușul ;
Și sub povara cețurilor insonore
Clopotu-n dangăt
Timpul măsoară nu timpul nostru, bătut de lenta
Hulă de-adînc, un timp
Mai bătrîn ca timpul cronometrelor, mai bătrîn
Ca timpul măsurat de femeile roase de spaime
Și de nesomn socotind viitorul,
Încercînd să desfacă, să deșire, să descîlcească
Și să peticească trecutul cu viitorul,
Între miezul-nopții și zori, cînd trecutul e doar o amăgire,
Viitorul fără viitor, înaintea veghii de dimineață
Cînd timpul stă-n loc și timpul n-are sfîrșit ;
Și hula de-adînc, care este și-a fost dintru-nceput,
Trage
Clopotul.

II

Unde-o să-și afle sfîrșitul neauzita tînguire,
Ofilirea tăcută a florilor autumnale
Ce-și leapădă petalele și-ncremenesc în înfrîngere ;
Unde-o să-și afle sfîrșitul rătăcitoarea epavă.
Rugăciunea osului de pe plajă, acea nerostibilă
Rugăciune către catastrofala vestire ?

Nu există sfîrșit, ci însumare : veșnica, fără oprire
Consecință a unor atîtea alte zile și ceasuri egale,
Pe cînd emoția învăluie insensibila răsfrîngere
A șirului de ani trăiți printre molozuri și pleavă
Rămase din credința socotită invincibilă
Și prin urmare cea mai potrivită pentru părăsire.

Iată-nsumarea finală, suprema istovire
A mîndriei sau urii cînd puterile-s goale,
Neatîrnata evlavie ce-ar trece drept a evlaviei stingere,
Pe un vas în derivă cu o spărtură lentă lîngă etravă,
Ascultînd în tăcere acea netăgăduibilă
Hohotire-a clopotului pentru cea din urmă vestire.

Unde-o să-i afle sfîrșitul pescarii-n plutire
În urma vîntului, unde se chircesc neguri domoale ?
Nu ne putem închipui un timp care oceane să nu sîngere
Sau un ocean nepresărat cu rămășițe fără slavă
Sau o vreme viitoare incompatibilă,
Ca trecutul, cu o anumită menire.

Trebuie să ni-i închipuim mînuind ispolu-n neștire,
Pînze-nălțînd și cîrmind, pe cînd din nord-est coboară rafale
Peste bancuri scunde neatinse de schimbare și frîngere,
Ori cîștigîndu-și banii, uscînd în port velatura jilavă ;
Nicidecum într-o călătorie fără răsplată vizibilă
Pentru o-ncărcătură ce nu va-ndura nici o privire.

N-are însă sfîrșit muta tînguire,
N-are sfîrșit pălirea florilor pale,
Nici zvîcnetul durerii încremenite și fără plîngere,
Nici tălăzuirea mării, nici rătăcitoarea epavă,
Rugăciunea osului către Zeul lui, Moartea.
Numai precara, abia rostibilă
Rugăciune către una Bună-Vestire.

Se pare, pe măsură ce-mbătrînești,
Că trecutul are alt tipar, și încetează a fi o simplă succesiune —
Sau chiar dezvoltare ; cea din urmă, un parțial sofism
Încurajat de noțiuni superficiale despre evoluție,
Și devenind, în mintea mulțimii, un mod de-a renega trecutul.
Momentele de fericire — nu senzația de bunăstare,
Îmbelșugarea, împlinirea, siguranța afecțiunii,
Nici chiar un prînz copios, ci brusca iluminare
Le-am trăit dar nu le-am prins înțelesul,
Iar apropierea de înțeles reîmplinește trăirea
Într-o altă formă, dincolo de orice înțeles
Ce-l putem atribui fericirii. Am spus mai-nainte
Că experiența trecută reînviată în înțeles
E nu numai experiența unei singure vieți,
Ci a multor generații — neutîind
Ceva ce e pesemne apropae inefabil :
Privirea șovăielnică dindărătul certitudinii
Istoriei înregistrate, șovăielnica privire furată
Peste umăr, spre teroarea primitivă.
Apoi, ajungem să descoperim că momentele de agonie
(Dacă, din pricina greșitei înțelegeri,
Am nădăjduit sau nu întru cele rele ori ne-am temut sau nu de cele rele,

Nu interesează) sunt de asemeni permanente
Cu o permanență ca a timpului. Ne dăm mai bine seama de asta
Din agonia celorlalți, îndeaproape trăită,
Implicîndu-ne și pe noi, decît din a noastră.
Căci propriu-ne trecut e-ascuns de curențiii făpturii,
Dar chinul aproapelui rămîne-o experiență
Absolută, neroasă de remușcări ulterioare.
Oamenii se schimbă, și surid : dar agonia dăinuie.
Timpul cel distrugător e timpul cel păstrător,
Ca fluviul cu-ncărcătura-i de negri morți, vaci și cuști de pui,
Mărul amar și mușcătura din măr.
Și stînca sfîrtecată din apele fără odihnă,
Valuri o spală, cețuri ascunsă o tin ;
Pe-o zi de calm divin e doar un monument,
Pe vreme navigabilă e totdeauna o baliză
Pentru marcarea unei rute : în anotimpul sumbru însă
Ori în furia bruscă, e ceea ce pururi a fost.

III

Mă-ntreb uneori dacă acesta a fost gîndul lui Krishna—
Printre altele — ori un fel de a spune același lucru :
Că viitorul e un cîntec stins, un Trandafir Regal ori un fir de levănțică
De melancolic regret pentru cei ce nu-s încă aici să regrete,
Presate-ntre filele-ngălbenite ale unei cărți niciodată deschise.
Și drumul în sus e drumul în jos, drumul înainte e drumul înapoi.

Nu ești în stare s-o recunoști deschis, dar un lucru e sigur,
Că timpul nu e tămăduitor : bolnavul nu mai e aici.
Cînd pleacă trenul și pasagerii-ncep să-și vadă
De hrană, de ziare și scrisori de-afaceri
(Iar cei ce-i petrecură au părasit peronul)
Grija de pe chip li se destinde-n ușurare,
În ritmu-adormitor a o sută de ore.
Drum lung, călătorilor l neavadind din trecut
În alte vieți sau într-un alt viitor ;
Nu sunteți aceiași oameni care-au plecat din gară
Sau care vor ajunge la orice capăt de linie.
În timp ce șinele-ngustîndu-se v-alunecă laolaltă-ndărăt ;
Și pe coverta pachebotului duduitor,
Privind silajul ce vi se lărgește-n urmă,
Nu veți gîndi „trecutul s-a sfîrșit"
Sau „viitorul e-naintea noastră".
La căderea nopții, în greement și-n antenă,
E un glas modulînd (deși nu la ureche,
Murmurătoarea scoică-a timpului, și-n nici o limbă)
„Drum lung, vouă ce vă-nchipuiți că navigați ;
Nu sunteți voi cei ce zăriră portul
Îndepărtîndu-se, nici cei ce-au să debarce.
Aici între țărmul de dincoace și țărmul de dincolo
Cît timpul e retras, cercetează viitorul
Și trecutul cu gînd netulburat.
În clipa care nu-i a faptei sau nefaptei
Poți să primești aceasta : „în orice sferă a ființării
Cugetul omului poate fi treaz
La vremea morții" — iată unica faptă
(Și vremea morții e fiece clipă)
Ce va să rodească în viețile semenilor :
Și nu gîndiți la rodul faptei.
Drum lung.

O călători, o marinari,

Voi ce ajungeți în port, și voi ale căror trupuri
Vor îndura judecata și pedeapsa oceanului,
Sau orice-ntîmplare, aceasta vi-i adevărata menire",
Așa și Krishna, precum povățuindu-l pe Arjuna
Pe cîmpul de luptă.
Nu drum bun,
Ci drum lung, călătorilor.

IV

Stăpînă cu altar pe promontoriu,
Te roagă pentru toți ce sunt pe nave, cei
A căror îndeletnicire-i peștele și
Cei care fac negoțuri legiuite
Și cei care le poruncesc.

Rostește-o rugă iar și-n numele
Femeilor ce și-au văzut feciorii sau soții
Pornind în larg și nemaintorcîndu-se :
Figlia del tuo figlio
Regină-a Cerului.

Roagă-te și pentru cei ce-au fost pe nave, și
Călătoria și-au sfîrșit-o pe nisip, în buzele mării
Sau în negrul gîtlej ce-afară nu-i mai aruncă
Sau orișiunde nu-i poate-ajunge al clopotului mării
Perpetuu angelus.

V

Să comunici cu Marte, să discuți cu spiritele,
Să relatezi comportarea monstrului marin,
Să descrii horoscopul, să prezici în măruntaie sau în glob de cristal
Să observi boala-n semnături, să evoci
Biografia în încrețiturile palmei
Și tragedia după degete ; să lansezi profeții
Prin sortilegiu sau frunze de ceai, să ghicești inevitabilul
Din cărți de joc, să escrochezi cu pentagrame
Sau acizi barbiturici, sau să diseci
Imaginea recurentă-n terorile preconștiente —
Să cercetezi matricea, sau mormîntul, sau visurile : toate sunt
Distracții și droguri, și articole de senzație pentru presă :
Și mereu vor fi, mai cu seamă unele din ele,
Pe vreme de restriște-a neamurilor și de nedumerire
Oriunde, pe țărmurile Asiei sau în Edgware Road.
Curiozitatea oamenilor iscodește trecut și viitor
Și se agață de această dimensiune. Dar găsirea
Punctului de-ntretăiere a netimpului
Cu timpul e-o ocupație pentru sfînt —
Și nici ocupație, dar ceva dăruit
Și luat — de-a lungul unei morți de-o viață-ntru iubire,
Ardoare și neegotism și jertfire de sine.
Pentru mai toți, e numai neglijata
Clipă, clipa dinlăuntrul și dinafara timpului,
Toana buimacă, pierdută-ntr-o rază de soare,
Cimbrul sălbatic nezărit, ori tunetul iarna,
Ori cascada, ori muzica-auzită-atît de-adînc
Încît neauzită e, dar muzica tu ești
Cît dăinuie muzica. Sunt semne doar și intuiții,
Semne urmate de intuiții ; iar restul
E rugăciune, rit, disciplină, gînd și faptă.
Semnul pe jumătate intuit, darul pe jumătate
Înțeles e întrupare.

Aici imposibila unire
A sferelor existenței e reală,
Aici trecut și viitor
Sunt cucerite, și-mpăcate,
Unde fapta era altfel mișcare
A ceea ce e doar mișcat
Și n-are-n sine nici o sursă de mișcare —
Mînat de demonice, htoniene
Puteri. Iar fapta dreaptă e liberare
De trecut ca și de viitor.
Pentru mai toți acesta-i țelul
De neatins aici de noi ;
Nenfrînți rămînem doar fiindcă
Necontenit tot încercăm ;
Noi, mulțumiți pînă la urmă
Dacă întoarcerea-ne-n timp nutrește
(Nu prea depărtat de tisă)
Viața humei semnificative.

Little Gidding

I

Primăvara-n miezul iernii e-un anotimp de sine stătător
Etern deși muiat către crepuscul,
Suspendat în timp, între pol și tropic.
Cînd mica zi este cea mai aprinsă, de ger și foc,
Soarele scurt arde gheața, pe lac și-n șanțuri,
În frig fără vînt care-i arșița inimii,
Răsfrîngînd într-o apoasă oglindă
O strălucire ce orbește în după-amiaza precoce.
Și-o incandescență mai intensă ca văpaia vreascului, sau jarul,
Stîrnește spiritu-amuțit : nu vînt, ci foc penticostal
La timpul negru-al anului. Între topire și-nghet.
Seva sufletului tremură. Nu miroase-a pămînt
Nici a vietate. Iată timpul primăverii
Dar nu în legămîntul timpului. Acuma gardul-viu
E-albit un ceas de floare efemeră
De zăpadă, o floare mai neașteptată
Decît a verii, neînmugurind și nici ofilindu-se,
Necuprinsă în urzeala zămislirii.
Unde e vara, inimaginabila
Vară zero ?

Dac-ai veni pe-aici,
Luînd calea ce firesc ar fi s-o iei
Dinspre locul de unde firesc ar fi să sosești,
Dac-ai veni pe-aici la vreme de mai, gardurile
Albe iar le-ai găsi, în mai, de o mireasmă senzuală.

Totuna-ar fi la capătul călătoriei,
Dac-ai veni noaptea ca un rege zdrobit,
Dac-ai veni ziua neștiind de ce ai venit,
Ar fi totuna, cînd lași drumul rău
Și te-ndrepți pe după cocină spre fațada stinsă
Și piatra de mormînt. Iar ce-ai crezut că vii să cauți
E doar o crustă, o teacă a sensului
Din care rostul se dezghioacă doar împlinit
Și poate nici atunci. Fie că n-ai avut rost
Sau că rostul e dincolo de capătul imaginat de tine
Și e răstălmăcit în împlinire. Sunt alte locuri
Și ele capăt al lumii, unele-n gîtlejul mării,
Sau deasupra unui iaz negru, într-un deșert sau oraș—
Acesta-i însă cel mai aproape, în loc și-n timp,
Acum și în Anglia.
Dac-ai veni pe-aici,
Pe orice drum, pornind de orișiunde,
La orice ceas sau în orice-anotimp,
Ar fi mereu totuna : ar trebui să te lepezi
De sens și concept. Nu te afli-aici ca să verifici,
Ca să te instruiești, sau să-ți astimperi curiozitatea
Sau să dresezi proces-verbal. Aici te afli ca să cazi în genunchi
Unde rugăciunea a avut putere. Și rugăciunea e mai mult
Decît o rînduire de cuvinte, ocupația conștientă
A minții rugătoare, sau sunetul vocii rugîndu-se.
Și ceea ce morții n-au avut grai să-ți spună, în viață,
Ți-o pot spune morți fiind : comunicarea
Morților sună-n limbă de foc mai presus de vorba celor vii.
Aici, întretăierea clipei atemporale
E Anglia și nicăieri. Niciodată și pururi.

II

Scrum pe mîneca unui bătrîn e
Din trandafirii arși tot ce rămîne.
Pulbere-n aer suspendată
Locul unei întîmplări trecute-arată.
Prafu din plămîni a fost o casă,
Lambriul, zidul, șoarecul, o masă.
Moartea speranței și-a vaierului,
Iată moartea aerului.

Sunt viituri și stearpă căldură
Deasupra ochilor și-n gură,
Apă moartă și moartă silice
Spre mîna de sus luptînd să se ridice.
Ars pămîntul spintecat se cască
Spre deșarta trudă omenească,
Ride fără voioșia gîndului,
Iată moartea pămîntului.

Apa și focul urmează-mpreună
Oraș, pășune și mătrăgună.
Apa și focul își bat joc amîndoi
De jertfa tăgăduită de noi.
Apa și focul vor nărui
Uitatele, vechi temelii
Ale bisericii locului,
Iată moartea apei și-a focului.

La ceas nesigur, spre mijit de ziuă,
Către sfîrșitul nopții nesfîrșite
La recurentul țel al nesfîrșirii
Cînd coborîse-n cuibu-i de sub zare
Hulubul negru cu zbătută limbă
Și mai țipau metalic frunze moarte
Pe asfaltu-altminteri gol de orice sunet
Trei fumegînde zone-n jur mocnindu-mi,
Dădui de-un ins grăbit și fără țintă
Dus parc-asemeni frunzelor de tablă
De citadinul vînt bătînd în cale-mi.
Și cum priveam spre aplecatul chip
Cu ochi bănuitori cum înspre-ntîiul
Străin văzut prin beznа-n destrămare
Prinsei brusc văzul unui mort maestru
Știut cîndva, uitat, abia ghicit,
Unul și mulți ; pe fața smeadă ochii
Unei năluci multiple, amicale,
Luceau intim și de necunoscut.
Atunci jucai rol dublu și strigat-am
Și mi-a strigat alt glas : „Cum, voi, aici ?"
Deși noi nu eram. Eram același,
Știindu-mă prea bine că-s și altul —
Iar chipul lui tot chip ; dar vorba-a fost
De-ajuns să recunoaștem ce rostisem,
Și-așa, supuși unui același vînt,
Și prea străini spre-a nu ne înțelege,
Prea împăcați la timp de-ntretăiere
De-a fi niciunde, fără ieri și azi,
Pe-asfalt călcarăm ca patrulă moartă.
Și-am spus : „Uimirea ce mă-ncearcă-i calmă,

În românește de
Sorin MĂRCULESCU

(Continuare în pag. 7)

Somnul și Moartea ducîndu-l pe Sarpedon (bronz etrusc)

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : **Ștefan Bănulescu**
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Toiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.